

SEMİNER RAPORU

“ROMAN VATANDAŞLARIMIZIN İŞGÜCÜ PİYASASINA ENTEGRASYONLARI”

INT MARKT 45183

Seminer, AK İstihdam, Sosyal İşler ve İçerme Genel Müdürlüğü
&
Türkiye İş Kurumu İşbirliği ile organize edilmiştir.

Yer: Hilton İzmir
Gazi Osman Paşa Bulvarı No:7
35210 İzmir, Türkiye

Tarih: 15- 16 Eylül 2011

Seminerin Amacı

AB'ye üyelik ve katılım müzakereleri çerçevesinde, Roman vatandaşlarımızın işgücü piyasasına daha fazla entegre olabilmeleri için yapılabilecekler konusunda yerli ve yabancı uzmanların katılımıyla bilgi ve tecrübe paylaşımının sağlanmasıdır.

İŞKUR internet adresi için: www.iskur.gov.tr

TAIEX yardımları konusunda daha fazla bilgi ve sunumları indirmek için: <http://ec.europa.eu/enlargement/taiex>

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	5	
I. GÜN 15 EYLÜL 2011		
AÇILIŞ KONUŞMALAR.....	7	
TÜRKİYE’DE ROMAN VATANDAŞLARIN TOPLUMA VE İŞGÜCÜ PİYASASINA ENTEGRASYONLARINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR.....		8
• Ömer EKŞİ, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, ÇSGB Bakan Danışmanı		
2020 ULUSAL ROMA ENTEGRASYON STRATEJİLERİNE AB BAKIŞI.....		12.
• Györgyi VAJDA, Macaristan AB Başkanlığı		
• Walter WOLF, Avrupa Komisyonu İstihdam, Sosyal İşler&İçerme Gen. Müd.		
GENEL OTURUM.....		15
• Roma Vatandaşlarının İşgücü Piyasasına Erişimini Desteklemede İspanyol Kamu İstihdam Kurumunun Çalışmaları Maria del Valle GARCIA GUADIX, İspanya Kamu İstihdam Kurumu (Junta de Andalucía)		
• ACCEDER Programı: İspanya’da Yaşayan Romanların İşgücü Piyasasına Entegrasyonun Desteklenmesi Belén SANCHEZ-RUBIO, Uluslararası Programlar Direktörü, Roman Sekreteryası Vakfı/ İspanya		
• İspanyol Deneyimlerinin Aktarılabirliği Lida KITA, Avrupa Eğitim Vakfı (ETF)		
SORULAR&CEVAPLAR.....		18
ÇALIŞTAY –I TÜRKİYE’DE AKTİF İÇERME POLİTİKALARI BAĞLAMINDA ROMANLAR.....		20
• Yöneten: Kemaleddin METİN, İŞKUR İşgücü Uyum Dairesi Başkanı		
• Konuşmacı: Elmas ARUS, Sıfır Ayrımcılık Derneği Başkanı		
• Raportör: Gökhan TENİKLER, Dokuz Eylül Üniversitesi		

**ÇALIŞTAY – II ROMANLARIN EĞİTİM-İSTİHDAM BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIKLARI
ENGELLER-İŞKUR VE İLGİLİ KURUMLARIN ROLÜ 28**

- Yöneten: Faruk ŞAHİN, İŞKUR İstihdam Dairesi Başkanı
- Konuşmacı: Hacer FOGGO, Sıfır Ayrımcılık Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
- Raportör: Alper YAĞLIDERE, Roma Kültürü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Genel Sekreteri

ÇALIŞTAY – III ROMAN VATANDAŞLAR İÇİN GİRİŞİMCİLİĞE DAYALI İSTİHDAM MODELİ 33

- Yöneten: Kazım AKGÜN, KOSGEB Şube Müdürü
- Konuşmacı: Feray SALMAN, İnsan Hakları Katılım Platformu Genel Koordinatörü
- Raportör: Yiğit AKSAKOĞLU, Talimhane Eğitim Danışmanlık-Eğitim Koordinatörü

II. GÜN 16 EYLÜL 2011**PANEL-I ROMANLARIN MESLEKİ EĞİTİME VE İŞGÜCÜ PİYASASINA KATILIMLARINI VE
GİRİŞİMCİLİKLERİNİ ARTTIRMAK İÇİN NELER YAPILMALI? 41**

Başkan: Doç.Dr.M.Kemal BİÇERLİ, İŞKUR Genel Müdürü

Panelistler:

- Lizzi FEILLER, Avrupa Eğitim Vakfı (ETF)
- Martin DEMIROVSKI, Brüksel Açık Toplum Vakfı
- Deyan KOLEV, STK Amalipe, Bulgaristan
- Necla HALILOĞLU, KOSGEB Şube Müdürü
- Şahin SERİM, HAK-İŞ Konfederasyonu

SORULAR&CEVAPLAR.....48**PANEL II ROMAN VATANDAŞLARININ İŞGÜCÜ PİYASASINA ENTEGRASYONLARININ
ARTIRILMASI İÇİN POLİTİKA ÖNERİLERİ..... 49**

Başkan: Doç. Dr. Emine Didem EVCİ KİRAZ, Adnan Menderes Üniversitesi Roman Araştırma ve Eğitim Merkezi Başkanı

Panelistler:

- Lida KITA, Avrupa Eğitim Vakfı (ETF)

- Maber KAMBERI, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Koordinasyon ve Teknik Yardım Bölüm Başkanı, Makedonya
- Judith-Andrea KACSO, Pro Avrupa Ligi, Romanya
- Shpresa AGUSHI, Kosova Kadın Ağı, Kosovalı Roman, Ashkali ve Mısırlı Kadınlar Örgütü
- Lütfi İNCİROĞLU, ÇSGB Genel Müdür Yardımcısı
- Mehmet Ali ÖZKAN, İŞKUR Genel Müdür Yardımcısı

SORULAR&CEVAPLAR.....56

KAPANIŞ KONUŞMALAR.....57

- Abdullah CISTIR, Roman Derneği Temsilcisi
- Ivan IVANOV, ERIO Avrupa Roma Bilgi Ofisi
- Walter WOLF, Avrupa Komisyonu İstihdam, Sosyal İşler&İçerme Gen. Müd.
- Doç.Dr.M.Kemal BİÇERLİ, İŞKUR Genel Müdürü

SEMİNERDE DİLE GETİRİLEN GÖRÜŞ VE ÖNERİLER.....61

SONUÇ.....67

GİRİŞ

Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğüne bağlı Teknik Destek Bilgi Değişim Ofisi (TAIEX-Technical Assistance Information Exchange Unit) mevzuat uyum çalışmalarında aday ülkelere destek vermek üzere kurulmuştur. Türkiye 15 Mart 2002 tarihi itibari ile programa dahil edilmiştir. TAIEX desteği kısa dönemde AB mevzuat uyum çalışmaları ile mevzuatın uygulanması için gerekli idari altyapının oluşturulmasına yönelik verilmektedir. Türkiye'nin Ulusal Program öncelikleri ve her yıl Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan Türkiye İlerleme Raporları doğrultusunda hazırlanan TAIEX Projelerinin tüm finansmanı Avrupa Komisyonu tarafından karşılanmaktadır.

TAIEX faaliyetlerinden birisi de “Çalıştay/Seminer” lerdir. Çalıştaylar, AB müktesebatına uyum sağlanması öngörülen konulara ilişkin genel bilgi edinilmesini ve farkındalık yaratılmasını amaçlamaktadır. Müktesebatın uyumlaştırılmasından ve uygulanmasından sorumlu olan kurum ve kuruluşlarının yetkilileri ile birlikte ilgili tüm tarafların katılımı ile gerçekleştirilir. Bu programın amaçları doğrultusunda Kurumumuz ve Avrupa Komisyonu TAIEX ofisi işbirliği ile 15-16 Eylül 2011 tarihlerinde İzmir’de “Roman Vatandaşlarımızın İşgücü Piyasasına Entegrasyonunun Sağlanması için Çözüm Önerileri” konulu uluslararası bir seminer düzenlenmiştir. Seminer ile AB’ye üyelik ve katılım müzakereleri çerçevesinde, yerli ve yabancı uzmanların, Sosyal tarafların katılımı ile Roman vatandaşlarımızın işgücü piyasasına daha fazla entegre olabilmelerine yönelik çözüm önerileri konusunda bilgi ve tecrübe paylaşımı sağlanması amaçlanmıştır.

Bu raporda, seminer sırasında söz alan değerli konuşmacıların ve katılımcıların katkıları, eleştiri ve önerileri yer almaktadır. Yapılan eleştiri ve öneriler Roman vatandaşlarımızın işgücü piyasasına dahil edilebilmeleri için ülkemizin yapacağı eylem planlarında ve diğer plan ve projelerin hazırlanmasında bize katkı sağlayacaktır.

Seminerin hazırlık, organizasyon ve raporlama süreçlerinin her adımında Dış İlişkiler ve Projeler Dairesi Başkanlığı Projeler Şube Müdürlüğü personeli bilfiil görev almıştır. Seminerin gerçekleştirilmesinde, deneyimlerini bizimle paylaşan uluslararası yetkililere, bu

ROMAN VATANDAŞLARIMIZIN
İŞGÜCÜ PİYASASINA ENTEGRASYONLARI
15-16 Eylül 2011/ İzmir

konuda bize görüşleri ile katkıda bulunan tüm Kurum ve Kuruluşlarımıza ve sosyal taraflara teşekkürü borç biliriz.

Türkiye İş Kurumu
Dış İlişkiler ve Projeler Dairesi Başkanlığı

I. GÜN

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Çalıştay da, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Müsteşar Vekili Namık ATA, İŞKUR Genel Müdürü Doç.Dr. M. Kemal BİÇERLİ, Avrupa Komisyonu İstihdam, Sosyal İşler & İçerme Genel Müdürlüğü temsilcisi Walter WOLF, AB Türkiye Delegasyonundan Javier Menendez BONILLA, Avrupa Roma Bilgi Ofisi (ERIO)nden Ivan IVANOV ve İzmir Valisi M. Cahit KIRAÇ açılış konuşmalarını gerçekleştirmiştir.

Açılış konuşmasını yapan Doç. Dr. M. Kemal Biçerli, iktisadi kalkınmanın önde gelen şartlarından birinin üretim faktörlerinin etkin bir şekilde kullanılması olduğunu; ancak üretim faktörlerinden biri olan emek faktörünün, insan unsurunu barındırdığı için, dışarıda bırakılmasının üretim faktörlerinin birinden yeterince faydalanılamamış olmaktan öte bazı sosyal sorunları beraberinde getireceğini vurguladı. Biçerli ayrıca, Romanların dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan etnik bir topluluk olarak ciddi sorunlarla karşı karşıya kaldığını belirtti. “Romanların karşılaştığı sorunları beslenme, barınma, eğitim ve istihdam olmak üzere dört başlık altında toplayabiliriz. Bu sorunlar birbirleriyle bağlantılıdır ve tüm bunlara kısaca yoksulluğun kısır döngüsü adı verilebilir.” şeklinde konuşan Biçerli, eğitim düzeyi düşük olduğundan işgücü piyasasında istihdam olanaklarının zayıfladığını, bunun sonucunda da beslenme ve barınma sorunlarının ortaya çıktığını vurguladı. Ülkemizde son yıllarda Romanların sorunlarına yönelik bir farkındalığın oluşmaya başladığını belirten Biçerli, bu yoksulluk kısır döngüsünün çözülebileceğinin, bu çalıştayda tam da bu hususta bir yol haritası çizmeye çalışılacağına altını çizdi.

Ivan IVANOV ise konuşmasında entegrasyonun çift taraflı bir süreç olduğundan bahsederek her iki tarafın da entegrasyon konusunda istekli olması gerektiğini vurguladı ve işsiz Romanların Türkiye ekonomisi açısından büyük bir potansiyel taşıdığını söyledi.

Namık ATA ise yaptığı konuşmada 10 Aralık 2009 tarihinde Bakan Faruk Çelik öncülüğünde gerçekleştirilen Roman Çalıştayı ile, Romanların sorunlarının tartışılması açısından önemli bir sürecin başladığına işaret etti.

İzmir Valisi M. Cahit KIRAÇ, Romanlar için konut yapılacak alanlara ilişkin çalışmaların sürmekte olduğunu belirterek kentsel dönüşüm projelerinin de devam etmekte olduğunu vurguladı. İzmir’de Konak, Bornova, Karşıyaka ve Çiğli başta olmak üzere yoğun bir Roman nüfusun bulunduğunu kaydeden Kırac, Roman vatandaşların karşılaştıkları sorunların çözülebilmesi için öncelikle mevcut durumlarının iyi tespit edilmesi gerektiğinin altını çizdi.

TÜRKİYE’DE ROMAN VATANDAŞLARIN TOPLUMA VE İŞGÜCÜ PİYASASINA ENTEGRASYONLARINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

ÖMER EKŞİ,

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI BAKAN DANIŞMANI:

“Son birkaç yıldır özellikle medya vasıtasıyla Romanlar ve Roman kelimesi çok sık gündeme gelse de gözlemlerim odur ki toplum olarak Romanlar hakkında çok fazla bilgiye sahip değiliz.

Romanların işsizliğini konuşuyoruz, eğitim düzeylerini konuşuyoruz, barınma, sağlık vb. sorunlarını konuşuyoruz ama bu sorunu yaşayan ve hatta bu sorunlarla özdeşleşen insanların ne kim olduklarını biliyoruz ne de bu sorunlara amansız bir hastalık gibi yakalanmış olmalarının nedenlerini irdeliyoruz.

Kanaatim odur ki bunları bilmediğimiz için de sorununun mahiyetini kavramakta ve buna paralel bir şekilde çözüm üretmekte zorlanıyoruz.

Bu noktada şu soru çok büyük anlam kazanıyor; kimdir Romanlar? Tenlerinin renginden, boylarından, renk tercihlerinden bahsetmiyorum. Ben bu soruya en iyi cevabı Romanların verdiği kanısındayım.

Diyorlar ki kendileri için “ insan olduğumuzu ispatlamak için, Roman olduğumuz gerçeğini gizlemiş ve hatta inkar etmiş kimseleriz.” Bu cümlelerin arka planında derin bir tarih, kültürel/sosyolojik yaşanmışlık ve bir ülkenin coğrafyasıyla sınırlı olmayan çok çetrefilli siyasi sorunlar yattığını hatırlatmak isterim.

Tekrar soruya verilen cevaba dönecek olursak, bu durum karşısında ne yapacağız, daha doğrusu ne yapmalıyız? Türkiye özelinde konuşacak olursak, çözüm noktasında 3 hususun öne çıktığını görüyoruz.

- Başta Romanların kendisi
- Kamu otoritesi
- Genel Toplum

Geçmişten günümüze hangi coğrafyaya/ülkeye bakacak olursak olalım, bu üç unsurun entegrasyon sorunlarının açılmasında kilit rol oynadığını görürüz. Türkiye'den Almanya'ya veya diğer AB ülkelerine göç etmiş vatandaşlarımız için de Amerika'nın cazibesine kapılıp giden Kuzey Amerikalılar için de Batı ülkelerinde son dönemlerde yaygın bir şekilde gündeme gelen Müslüman toplumu içinde aynı şey geçerlidir. Çünkü entegrasyon ancak tüm tarafların rızası, çabası ve kabulü ile mümkün olabilmekte ve anlam kazanmaktadır. Öbür türlü, başka tahliller ve yaklaşımlar yapmak gerekir ki bunlar da bugünün konusu değildir.

Şimdi izin verirseniz entegrasyon sürecindeki 3 unsurun konumuzla ilgili bağını/yaklaşımını ayrı ayrı kısaca ele almak istiyorum. Önce Romanların kendisi...

Romanlar kültürel olarak kendi dışındakilerle temas kurmaktan kaçınan bir topluluk özelliği gösteriyorlar. Eski ağırlığı kalmasa da bu kültürel özelliğin korunma/dayanışma amaçlı olarak Romanlar arasında varlığını sürdürdüğünü görüyoruz. Kişileri, toplumları, etnik kökenleri kültürel hasletlerinden dolayı yargılamak kimsenin haddine değildir. Ancak her şeyin şekil ve içerik değiştirdiği bu çağda, temasın, eşit yurttaşlık ve insanlık temelinde entegrasyon içinde bir zorunluluk olduğunu kimse inkar edemez. Kendi dezavantajlıklarını gidermek için ülkemizdeki Romanlarının entegrasyon için gayret içinde olduklarını görüyoruz. Ancak bunun kapsamı ve niteliği tartışmaya açıktır. Burada Roman Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) büyük rol düşmektedir. Fakat onların da bu ihtiyacı karşılamaktan uzak bir seyir izledikleri ortadadır. Ortada, bugün kimsenin yok sayamayacağı tarihi dışlanmışlık ve buna paralel birikmiş dezavantajlılık bulunduğu için, yükün çoğu sürece pozitif etki edecek diğer iki unsura düşmektedir. Bugünkü toplantıdan da anlaşıldığı gibi kamunun bu noktadaki tavrının pozitif olduğunu görüyoruz. Ancak bu aşamaya kolay gelmediğini, en azından kamunun bu yaklaşımının çok eskilere dayanmadığını da unutmamak gerekir.

Entegrasyon, demokrasi çitasının yüksekliği ile paralel bir seyir izler. Tüm dünyada bu böyledir. Türkiye son dönemlerde yaşadığı normalleşme süreçlerine bağlı bir şekilde farklılıkları zenginliğe dönüştürme gayretinin yanında, dezavantajlılıkları ortadan kaldırmak için de önemli adımlar attı. Romanlar konusunda işe, tarihi dışlanılmışlığa ve unutulmuşluğa, terkedilmişliğe son vermek amacıyla bir dizi çalışmayla başlandı.

Bu konudaki çalışmaların mimarı, bugünün Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Sayın Faruk Çelik oldu. Sayın Çelik'in başkanlığında 10 Aralık 2009 tarihinde Roman STK temsilcileri ile İstanbul' da bir araya gelindi. Orada sorunlar tek tek tespit edildi ve toplantıda gündeme getirilen hususlar Bakanlığın resmi “Roman Çalıştay Raporu” şeklinde kamuoyu ile paylaşıldı. Ardından Sayın Başbakan ile 20 bin dolayındaki Roman vatandaşın büyük buluşması gerçekleşti. Orada, Sayın Başbakanın mesajları çok netti:

Hangi çocuk, hengi bebek, hangi Roman anne-babasından kendine miras kalmış etik kökeninden dolayı dışlanabilir! Bu insanlığa ve vicdana sığmaz. Her ne derlerse desinler, hangi sıfatı kullanırlarsa kullansınlar, sizler Romsunuz, insansınız, cansınız. Benim Roman kardeşlerimsiniz.” Başbakan daha sonra Romanların bu ülkenin eşit, onurlu vatandaşları olduğunu da söyledi.

Yani kamunun en yetkili ağzı, Romanların dışlanmışlığına karşı çıktı, devletin tavrını, hiç olmadığı bir şekilde net bir biçimde ortaya koydu.

Roman toplumunda bunun çok pozitif yansımaları oldu. Özgüven anlamında bir doping etkisi yarattı diyebiliriz. Özgüven, Romanların ihtiyaç duyduğu en öncelikli moral değerlerinin başında geleniydi. Bunun yanında hükümet somut adımlar da attı:

- Vatandaşlık hakkına ulaşımın kolaylaşmasını öngören genelge
- Konut yapımı
- Genel Sağlık Sigortası kapsamında ayırmsız herkesin sağlık hakkından yararlanması
- Romanlar aleyhine mevzuatta yer alan ayrımcı ifadelere tamamen son verilmesi gibi...

Ayrıca ilgili bakanlıklar, sorunun çözümüne katkı sunmak amacıyla, bu toplantı örneğinde olduğu gibi, çalışmalar, toplantılar vs yapmaya başladı. Tüm bunların sonucunda kanaatimce

sorunların çözümü için önemli mesafeler kat edilmiş oldu. Ancak bir konuda; bir ilerleme olmadığı inancındayım. O da entegrasyon sürecinin üçüncü dinamiği olan genel toplumun Roman algısı/yaklaşımı. Bazılarına garip gelebilir, genel toplumun Romanlara yaklaşımı, siyasi irade ile kıyaslanmayacak ölçüde geride. Dikkat ederseniz az önce Sayın Başbakanın mesajlarını özetledim. Bu ve benzer mesajlarının tamamının topluma dönük olduğunu görüyoruz. Ne yazık ki Romanlara yönelik toplumsal ön yargılar, Türkiye’de Romanların sorununun çözümünde başat engel olmayı sürdürüyor. Bu önyargılar o kadar yer etmiş ki gündelik yaşamda her an, herkes buna tanık olabilir. Peki, bu durumda Roman vatandaşların iş gücü piyasasına nasıl dahil olmalarını bekleyebiliriz?

Sonuç olarak şunu söylemek istiyorum. Türkiye’de Romanların sorunları birbirleri ile o kadar iç içe ki birini diğerinden bağımsız düşünmemiz imkansız. İŞKUR meslek edindirme anlamında çok önemli hizmetler veriyor, verecek de. Ama Romanların eğitim sorununu görmezden gelerek istihdam sorunlarını çözmek mümkün değildir.

Kamu, eğitim alanında da çalışmalar yürütüyor. Ancak genel toplumun Roman algısında bir değişiklik yaşanmıyor. Bir Roman çocuğu okulda yalnızlığa mahkum edilebiliyor. Roman olmayan çocukların ebeveynleri, çocuklarını sırf Romanlarla bir arada okumasınlar diye başka okullara kaydırabiliyor. Roman nüfusun yoğun olduğu okulda görev yapan öğretmen, Roman çocuklarına potansiyel “tehlike” olarak bakmayı sürdürebiliyor. Gündelik örnekleri çoğaltmak mümkün. Böyle bir olayla karşılaşan Roman çocuğunun işgücü piyasasına entegrasyonunun nasıl olabileceği üzerinde hep birlikte düşünmeliyiz.

Sonuç olarak, Romanların işgücü piyasasına katılımını tartışmadan önce, topluma katılımlarını, bütünleşmelerini, entegrasyonlarını ve bunların önündeki engelleri gözönünde bulundurmamız gerekmektedir. Çünkü piyasa koşulları ve yapısını oluşturan toplumun kendisidir. Toplum da şu veya bu nedenle “dışarıda” tutmayı tercih ettiği kimseleri piyasaya “ortak” etmez.”

2020 ULUSAL ROMA ENTEGRASYON STRATEJİLERİNE AB BAKIŞI

GYÖRGYİ VAJDA,

MACARİSTAN AB BAŞKANLIĞI TEMSİLCİSİ:

Vajda hukuki temeller bağlamında; 9 Mart 2011’de Macar Romani Avrupa Parlamentosu Üyelerinin(MEP) önerisine dayalı AB’nin Roman içermesi stratejine dair önerenin Avrupa Parlamentosunda kabul edildiğini, 5 Nisan 2011’de de Avrupa Komisyonunun 2020’ye kadar olan AB ulusal Roman stratejileri çerçevesindeki iletişimini kabul ettiğini söyledi.

Vajda Macaristan’ın Romanlara dair yürüttüğü başlıca işler olarak, Sosyal Bakanlıkların 2020’ye kadar olan AB ulusal Roman entegrasyonu strateji çerçevesini kabul etmesini, Adalet ve Eğitim Bakanlıkları gibi kimi bakanlıkların arasında tartışmaların organize edilmesini ve bu tartışmaların AB çerçevesinin yanında Üye Devletlerin de teyit ettiği bir raporla devlet başkanlığı tarafından özetlenmesini iletti.

2011 yılının sonuna kadar Üye Devletlerin Romanlar için geniş sosyal içermeye politikalarını uygulamak durumunda olduklarını belirten Vajda, bu devletlerin ulusal stratejilerini yürütmeleri sırasında şunlara dikkat etmeleri gerektiğini söyledi:

- Amaç ve hedeflerin oluşturulması
- Dezavantajlı mikro-bölgelerin ve geçkondu bölgelerinin tanımlanması
- Eğitim, istihdam, sağlık ve barınmaya öncelik tanınması
- Ayrımcılığa karşı AB mevzuatının uygulanması
- Fonların uygulanacak politikalara göre tanımlanarak tahsis edilmesi
- Uygulamaların sıkı takibi
- Ulus ve AB ölçeğindeki politikaların Romanlarla ilgili yönleri üzerinde durulması
- Romanlarla diyalog ve işbirliği
- Ulusal bir Roman irtibat noktasının belirlenmesi.

Vajda Romanların sosyal içermesinde uygulanan ana müdahale alanları olarak şunlardan bahsetmiştir.

- Eğitim Alanında: Okulöncesi eğitime erişim, ilköğretimin kalitesinin artırılması, okul sonrası eğitim desteği, engelli öğrencilerin zorluklarıyla ve okulu erken terk etme olgusuyla mücadele.

- İstihdam Alanında: Yetişkin eğitimi, emek-yoğun sektörlerde iş yaratımının teşviki, sosyal ekonomi, kamusal iş programları.

WALTER WOLF,

AVRUPA KOMİSYONU İSTİHDAM, SOSYAL İŞLER&İÇERME GEN. MÜD.
TEMSİLCİSİ:

Wolf Romanların sosyal içermesi konusunda Avrupa 2020'nin AB'ye ait baş hedefleri şöyle sıraladı:

- 20-64 yaş arası nüfusun %75'inin çalışır hale getirilmesi
- AB GSMH'sinin % 3'ünün Ar-Ge'ye ayrılması
- 20/20/20 iklim/enerji hedefleri
- Okulu erken terk etmelerin % 10'a düşmesi ve üçüncü düzey eğitimdeki 30-34 yaş arası nüfusun % 40'a çıkarılması

Wolf sosyal içermenin gerçekleştirilmesinde; işgücü piyasası katılımının artırılmasının, piyasaya cevap verecek becerilere yönelik işgücünün geliştirilmesinin, her düzeyde eğitimin, sosyal içermenin ve yoksullukla mücadelenin teşvik edilmesinin üzerinde durdu. Yoksulluğun azaltılması konusunda, Wolf'un sunumunda, AB düzeyinde 2020 yılında 20 milyon kişinin yoksulluktan veya dışlanmışlıktan kurtulmasının planlandığı ve sosyal içirme göstergeleri olarak üç unsur belirlendiği yer aldı: (1) Yoksulluk riski altındakilerin oranı, (2) ciddi materyal mahrumiyeti, (3) hiç kimsenin bir işte çalışmadığı evlerde yaşayan insanlar. Üye Devletlerin ulusal düzeyde uygun göstergeler seçmekte özgür olduğunu vurgulayan Wolf, AB hedeflerine nasıl katkıda bulunacağını komisyonla diyalog kurarak yürütüleceğini belirtti. Aday Ülkeler ise ulusal koşullar ve öncelikler doğrultusunda, kendilerine uygun hedefleri kurabilirler; ve Ortak Sosyal Koruma ve Sosyal İçerme Memorandum Süreci(JIM) onları, uyum sürecinde AB 2020'ye tam katılıma hazırlayabileceğini ifade etti.

Roman İçermesi konusunda Wolf'un sözünü ettiği temel prensiplerse şöyleydi:

- Yapıcı, pragmatik ve ayrımcı olmayan politikalar
- Açık ama dışlayıcı olmayan hedeflemeler
- Kültürler arası yaklaşım

- Eğitim, işgücü, barınma ve hizmetlerde herkese yapılan muamelelerin uygulanması
- Cinsiyet ayrımcılığı konusundaki farkındalık
- Kuruluşlar arası kanıta dayalı politika transferi
- Yapısal fonlar, IPA gibi topluluk araçlarının kullanılması
- Bölgesel ve yerel otoritelerle bağlantı
- Sivil toplumla bağlantı
- Sürecin her aşamasında Romanların aktif katılımının sağlanması

GENEL OTURUM

ROMAN VATANDAŞLARININ İŞGÜCÜ PİYASASINA ERİŞİMİNİ DESTEKLEMEDE İSPANYOL KAMU İSTİHDAM KURUMUNUN ÇALIŞMALARI

MARÍA DEL VALLE GARCIA GUADIX,

İSPANYA KAMU İSTİHDAM KURUMU (JUNTA DE ANDALUCÍA) TEMSİLCİSİ:

Roman vatandaşlarının işgücü piyasasına erişimini desteklemede İspanyol Kamu İstihdam Kurumunun çalışmalarını anlatmaya başlamadan önce, Endülüs'ün İspanya'nın güneyinde yer aldığını ve 8 milyondan fazla nüfusu olduğunu, bunun yaklaşık 4 milyonunun aktif nüfusu oluşturduğunu, işsizlik oranı %29.71 olduğundan siyasi iradenin sorumluluğu üzerine almayı düşündüğünü belirtti. Garcia Guadix konuşmasını şu şekilde sürdürdü: “Endülüs'te AİPP bölgelere aktarılmıştır. Bu yüzden her bölge, AİPP'leri farklı biçimde geliştirebilmektedir. 2001'den itibaren Endülüs sistemi referans teşkil etmiştir. Bu sistemde, Kamu İstihdam Ofisi'ne gelen işsizler kayıt edilmektedir. Ofis, kişinin bağlı olduğu gruba göre değişmektedir. Sistemde bireyselleştirilmiş program uygulanmaktadır ve farklı kişiler farklı kamu istihdam hizmetine yönlendirilmektedir. Ayrıca sistemde özel yöntemler geliştirilmiştir. Hedef gruplar, gençler, 30 yaş altı, kadınlar, 45 yaş üstü, uzun süreli işsizler, engelliler ve işgücü piyasasına erişemeyenlerdir. Programlardan bazıları işbaşı eğitim programları ve engelliler için düzenlenen programlardır. Ayrıca danışmanlık hizmetleri de verilmektedir. Çalışanlar yaptıkları işi kaydetmektedirler, böylece kişi kaydolduğu ofisi değiştirdiğinde süreç izlenebilmekte, bütün veriler bir merkezde toplanabilmektedir. Endülüs'te 350'den fazla birim bulunmaktadır. Bu birimlerin maaşları kamu tarafından ödenmekte fakat bu birimler STK'lar tarafından yönetilmektedir. Farklı STK'lar farklı birimleri yönetmektedirler, aynı zamanda bu birimler yerel kurumlar, konsorsiyumlar veya üniversiteler tarafından da yönetilebilmektedirler. Bunun dışında birimlerin iyi çalışması için uzmanlar da önem arz etmektedir. Şu anda bu birimlerde 1100'den fazla uzman çalışmaktadır ve her lehdara bir uzman hizmet etmektedir. Uzman ve lehdar birebir ilişki içindedirler. Finansman olarak ise 2010 yılında 350 birim için alınan finansman, 51 milyon 123 bin 993 Euro'dur. 400.000'den fazla kişinin kendine özel programı vardır ve bunların %28'i başarılı olmuştur. Programlarda ayrıca Roman vatandaşları içermeye yönelik her şey bulunmaktadır.”

**ACCEDER PROGRAMI: İSPANYA'DA YAŞAYAN ROMANLARIN İŞGÜCÜ
PİYASASINA ENTEGRASYONUN DESTEKLENMESİ**

BELÉN SANCHEZ-RUBIO,

İSPANYA ROMAN SEKRETERYASI VAKFI ULUSLARARASI PROGRAMLAR
DİREKTÖRÜ:

İspanya'da Yaşayan Romanların İşgücü Piyasasına Entegrasyonunun Desteklenmesi konulu konuşmasında, ACCEDER Programı'nı anlattı. Örgütün 1980'lerden beri var olduğunu, 800'den fazla çalışanı bulunduğunu ve Romanların İspanya'da, Avrupa'da desteklenmesini sağlama amacını güttüğünü söyledi. Sanchez-Rubio konuşmasına şu şekilde devam etti: "Genç Romanlar iş bulamamaktadır ve ülkedeki istihdam politikasında Roman vatandaşların istihdamı var gibi gözükmesine rağmen yoktur. Bu yüzden programda, maaşlı istihdam üzerinde durulmuş, Romanların ancak bu şekilde istihdam edilebileceği düşünülmüştür. Bu amaçla, önce pilot proje yapılmış, itirazlar olmasına rağmen proje uzun vadede başarılı olmuştur. Programda 6 yıl süreyle yapısal fonlar kullanılmıştır. Program 10 yıldır çalışmalarını kamu ve STK'larla birlikte sürdürmektedir. Amaçlarından bir diğeri farkındalığı artırmak olan Program, hem bireye hem de topluma dayalı bir çalışma stratejisi benimsemiştir. Romanlar için hem bireysel hem de aile bazında çalışmak gerekmektedir. Romanların ihtiyaçları sosyal boyuttadır. Bu yüzden program, işletmelerle temasa geçmekte ve onlar için iş fırsatlarıyla ilişkili eğitim programları düzenlemektedir. En iyi uzmanların yer aldığı programda, işverenin işe alacağını taahhüt ettiği eğitim düzenlenmektedir. Aynı zamanda işverenin ihtiyaçları da belirlenmeye çalışılmaktadır. Çünkü işveren ihtiyacı olan işçiyi istihdam etmek isteyecektir. Program aynı zamanda iş arama danışmanlığı yapmaktadır. 50'den fazla şehirde faaliyet göstermektedir ve STK'larla, kitlesel medyayla, 3000'den fazla şirketle ve 100'den fazla kamu kurumuyla koordineli çalışmaktadır. Bugün 58000'den fazla lehdara ulaşmış durumdadır ve program sayesinde pek çok kişinin istihdam edilmesini ve 39000'den fazla iş sözleşmesinin yapılmasını sağlamışlardır. Romanların %70'ine ulaşmışlar fakat %100 Roman Programı olmak da istememektedirler. Ayrıca program cinsiyet dengesine de önem vermektedir."

Program'ın çalışma şeklini anlattıktan sonra RUBIO, Romanların, işverenlerin ve toplumun zihniyetinin değiştiğini, zaman zaman çatışmalar olduğunu ama bu çatışmaların giderek

azaldığını, artık Romanlarla birlikte çalışmanın normal karşılandığını, bunun da programın bir sonucu olduğunu vurguladı.

RUBIO sözlerini şu şekilde bitirmiştir: “Ulusal boyutta hedeflenmiş, ayrı olmayan yani sadece Romanlar için olmayan hizmetler sunulmalıdır; çünkü bu, hem koordinasyonu kolaylaştırır hem daha ucuza hizmet sunulmasını sağlar. Önce küçük adımlar yani pilot projeler yapılmalı, ihtiyaç duyulan iş için eğitim verilmeli ve bu hedefleri gerçekleştirebilecek profesyonel çalışanlar olmalıdır. Ekonomik krizden dolayı programın kendisini aktive etmesi gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki kriz durumunda, dışlanmış dezavantajlı gruplar daha kırılgan hale gelmektedirler.”

İSPANYOL DENEYİMLERİNİN AKTARILABİLİRLİĞİ

LİDA KİTA,

AVRUPA EĞİTİM VAKFI (ETF) PROJE LİDERİ:

“İspanyol Deneyimlerinin Aktarılabilirliği” konulu konuşmasında, Batı Balkan ülkelerinin de incelendiğini, İspanya’da dayanışmaya dayalı yenilikçi bir yaklaşımın benimsendiğini, siyasi destek sağlandığını, İspanya’da bunun 10 yıllık bir süreç olduğunu anlattı. KİTA, Kamu ve STK’lar arasında işbirliği olması gerektiğini, çok fazla eğitime ihtiyaç olduğunu ve İspanya’da STK’ların bile eğitim aldığını belirtti. Ayrıca işverenlersiz programın başarıya ulaşmayacağına altını çizen KİTA, dinleyicilere ‘kaç işveren var aramızda şu an?’ sorusunu yöneltti ve sadece konferans, çalıştay düzenlemekle sorunların çözülmeyeceğini, ulusal ve yerel seviyede politik kararlar alınması gerektiğini vurguladı. Öğrencilerine Romanlara bakış açısını sorduğunda, başka grup dediklerini, ‘biz’ ve ‘onlar’ diye ayırttıklarını ifade eden KİTA, “başka tecrübelerle bakmadan önce kendi tecrübelerimize bakmalıyız, tecrübelerimizi analiz edip üzerinde düşünüyor muyuz?” diyerek konuşmasına son verdi.

SORULAR & CEVAPLAR

YAKUP ÇARDAK, Roman Kültür, Sosyal İşbirliği ve Dayanışma Derneği: Türkiye'nin ilk roman derneği kurucusu olduğunu, derneği ilk kurdukları zaman bölücülükle yargılandıklarını, davanın 7 ay sürdüğünü fakat vazgeçmeyip 2005 yılında derneği yeniden kurduklarını ilettiler. 10-15 sene öncesine kadar toplumdan dışlandıklarını, 80 yıldan beri ilk defa Roman vatandaşların hatırlandığını, politikacıların sadece seçim zamanında oy istemek için Romanlarla ilgilendiğini ifade etti ve artık böyle olmamasını, Romanlarında Türkiye'nin asli unsuru olduklarını ifade etti.

REŞAT GÜLSEN, Roman Müzisyenler Derneği Temsilcisi: İşverenlerin de çalışmaya davet edilmesi gerektiğini, Lida KİTA'ya katıldığını ifade etti ve işverenlerin en az 5 Roman istihdam etmesi gerektiğini belirtti.

AHMET ÇOKYAŞAR, Kocaeli Roman Derneği Başkanı: Kocaeli'de yaptıkları Roman Gönüllüler Projesi için destek istedi. Projenin hedef kitlesinin öncelikle vizyon sahibi olan, bunun yanı sıra mühendislik, doktorluk gibi bir meslek edinmiş Romanlar olduğunu; ve derneğin şu an 150 üyesi bulunduğunu belirten Çokyaşar, Somali örneğini vererek, "Türkiye Cumhuriyeti büyük bir devlet, bir gecede biz Romanların da istihdam sorununu çözebilir. Bu proje örnek olsun, lütfen destekleyin" şeklinde konuştu.

SALİH PIRBUDAK, Aydoğdu Mahallesi Esnaf Ve Roman Kültürü Yardımlaşma Derneği Temsilcisi: "Önemli olanın zoru başarmak" olduğunu söyledikten ve Ivan IVANOV'a teşekkür ettikten sonra Tekirdağ'da 21.000 Roman olduğunu, en fazla 20 kişinin kötü insan olarak değerlendirilebileceğini, fakat bazı yetkililerin Romanlarla ilgilenmediğini, randevu taleplerinin geri çevrildiğini, Roman çocukların gittiği okulların Roman Okulu olarak nitelendirildiğini, toplumdan ayrıştırıldıklarını belirtti.

İZMİR YENİŞEHİR ROMAN MAHALLESİ MUHTARI: Gönüllü Roman dernek başkanlarına görev verilirse başarılı olacaklarını, fiziki yapıları bozuk olduğu için gençlerin

yasadışı işlerle uğraşmak zorunda kaldıklarını, her mahallede meslek kursları düzenlenir ve sonrasında istihdam sağlanırsa, sonraki kuşaklara da bu sayede özgüven geleceğini söyledi.

Dikili Roman Derneği Temsilcisi SİTEM KARA'nın kurs açılmasında yönetmeliğin bazı maddelerinde sıkıntılar olduğunu belirtmesi ve sanayici ve iş adamlarıyla görüşmeler yapıp yapılmadığını sorması üzerine, İŞKUR Genel Müdürü M. Kemal Biçerli, yönetmelikte yumuşama olduğunu, ileriki dönemde Romanlara yönelik daha fazla kurs açılacağını, bundan sonra süreci daha iyi izleyeceklerini, istihdam edilecek olan İş ve Meslek Danışmanlarının bir bölümünün Roman vatandaşlarla birebir çalışmaları için görevlendirilebileceğini belirtti.

MARTIN DEMIROVSKI, Brüksel Açık Toplum Vakfı Temsilcisi: Çalıştayda işverenlerin olmadığını fakat asıl eksikliğin çalışan Romanlar olduğunu vurguladı. Çalışan Romanların ve Roman işadamlarının da gelmiş olması gerektiğini ifade eden Demirovski, Roman olduğunu gizleyen iş adamlarının olduğunu belirtti.

VEDAT ERASLAN, İzmir'den bir katılımcı olarak Başbakan'dan destek istedi. Semtlerinde eğitim merkezi, iş merkezi olmadığını ifade etti ve çocuğuna dolmuş parası veremeyecek aileler olduğunu, bu durumda gençlerin şehir merkezine bile gelmelerinin mümkün olmadığını vurguladı.

BEKİR PALA, Milli Eğitim Bakanlığı Temsilcisi: Romanların eğitimde diğerlerine nazaran geride kaldıklarını belirtti ve İŞKUR Genel Müdürü'ne, Romanlara yönelik özel eğitim programlarının daha yoğun verilmesinin mümkün olup olmadığı sorusunu yöneltti. Sayın Biçerli bu soruya, tabii ki mümkündür şeklinde cevap verdi.

ÇALIŞTAY-I

ÇALIŞTAY ADI	TÜRKİYE’DE AKTİF İÇERME POLİTİKALARI BAĞLAMINDA ROMANLAR
OTURUM BAŞKANI	KEMALEDİN METİN İŞKUR İŞGÜCÜ UYUM DAİRESİ BAŞKANI
KONUŞMACI	ELMAS ARUS SIFIR AYRIMCILIK DERNEĞİ BAŞKANI
RAPORTÖR	GÖKHAN TENİKLER DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
RAPOR DÜZENLEME TARİHİ	16.09.2011

SUNUMLARIN KISA ÖZETİ:**KEMALEDİN METİN****İŞKUR İŞGÜCÜ UYUM DAİRESİ BAŞKANI:**

“Romanlara Yönelik Aktif İşgücü Politikaları” adlı sunumunda İŞKUR’un Türkiye’de işsizlere ve dezavantajlı gruplara yönelik çözüm odaklı strateji geliştirme sürecine denk gelen bu çalıştaydan ötürü memnuniyetlerini dile getirerek danışmanlık hizmetleri kapsamında Romanlara yönelik hizmetler hakkında bilgiler vermiştir.

Özellikle Roman çocuklarının küçük yaşta çalışma hayatına girme zorunluluklarına değinen Kemaleddin Metin, Romanların çalıştıkları işlerin sürekli ve düzenli gelir getiren işler olmadığını belirtmiştir. Buradan hareketle yoğun olarak 16 ilde işbaşı eğitim programlarının düzenlendiğini ve Romanlara kendi kültürleri ve mesleki eğilimlerine göre bir mesleki eğitim verilmesi anlayışının İŞKUR’un yeni dönem stratejilerinden biri olduğunu altını çizmiştir.

Bu kapsamda, eski hükümlü kadınlara yönelik kadınlar gibi Roman vatandaşlarımızı da toplumsal dışlanma dışında tutmak amacıyla işgücü uyum hizmetlerinin ve kurslarının düzenlendiğini ifade etmiştir.

İstihdama yönelik çözümlerin sosyal hayata yansması gerektiğini belirterek, özellikle sanayi

bölgelerinde sosyal sorumluluk projelerinin bu kapsamda örnek verilebileceğini ifade etmiştir.

Ulusal İstihdam Stratejisi'nde dezavantajlı gruplar tanımlaması kapsamına Roman vatandaşların dahil edilerek önceliklendirilmesinin önemini belirterek bu konuda özellikle sendikaların sağlayacağı katkının önemine dikkat çekmiştir.

Stratejilerin başarısının sadece kamu kurumları olarak tek taraflı yönlendirmelerle değil, Roman vatandaşların sahip oldukları hak ve fırsatlar hakkında bilinçlendirilmeleri ile mümkün olacağını ifade etmiştir. Bu konuda İŞKUR olarak Roman vatandaşlarımızın kendilerini motive etmelerinin ve bu tür eğitimler hakkında sürekli talepkar olmaları gerekliliğinin altı çizilmiştir.

Mesleki eğitim süreci yaşatılmadan, sosyal sorumluluk projeleri kapsamında istihdam etme amacının çok rasyonel olmadığını belirtirken, bu kapsamda üretime endeksli meslek profiline geçişe yönelik danışmanlık hizmetleri ile sürece katkıda bulunulduğunu ifade etmiştir. Bu anlamda katma değer yaratacak meslekler ve sektörler öncelikli olmalıdır.

Gelecekte istihdam edecekleri 4000 İş ve Meslek Danışmanıya bu hizmetleri sürdürmeyi amaçladıklarını belirten METİN, İzmir, Çanakkale, Bursa, Tekirdağ gibi illerde söz konusu mesleki hazırlama eğitimleri verildiğini ifade etmiştir.

İzmir'de rakamlar değişiklik göstermekle birlikte yaklaşık 350 bin Romanın yaşadığı belirtilerek, İzmir İl Müdürlüğü tarafından Roman Dernekleri ile iletişime geçilerek işgücü uyum hizmetleri konusunda bilgilendirilme yapıldığı ifade edilmiştir.

Ayrıca kapsamdaki illerin sosyo-ekonomik yapıları dikkate alınarak her ilde farklı işgücü eğitimleri verildiği belirtilmiştir.

İŞKUR Genel Müdürlüğü'nce, Roman vatandaşlarının karakteristik özelliklerini ve eğilimlerini belirlemek üzere 16 pilot ilde bir beklenti anketi yapıldığı ifade edilerek yaş, meslek, medeni durum, iş arayıp aramadıkları, istihdamdan dışlanma nedenlerinin neler olduğu vb. soruların yöneltildiği

belirtmiştir.

ELMAS ARUS

SIFIR AYRIMCILIK DERNEĞİ BAŞKANI:

Arus, Türkiye’de yaklaşık 3.5 milyon Roman yaşadığını, gerçek sayının tam olarak bilinemediğini ve Romanların 9. yy dan bu yana Türkiye’de yaşadıklarını belirtmiştir.

Türkiye’de yaşayan Romanların yüzde 97’sinin yerleşik yaşama geçtiğini, hem Avrupa’da hem de Türkiye’de dışlandıkları konusuna dikkat çekmiştir.

Arus sunumunda, Romanların kim olduğu konusunda tanımlamalar yaparak Türkiye’de Romanların tarihi hakkında bilgiler vermiştir; ‘Romanlar hem Avrupa’da hem de Türkiye’de düşük eğitilmiş, en yüksek işsizlik oranına sahip, en yoksul ve en marjinal topluluğu oluşturmaktadır. Türkiyede yaşayan romanların büyük çoğunluğu yoksul ve içiçe geçmiş kısır döngü yaratan aşırı yoksulluğun sonucunda da dışlanmaya maruz kalmış kişilerdir. Bu kısır döngü içerisinde yer alan en önemli sorunlar eğitim, barınma, sağlık, istihdam ve bütün bunların sonucunda da yaşanan toplumsal ayrımcılıktır.

Eğitim; Romanların eğitim düzeyi toplumun diğer kesiminden çok daha düşüktür. Bu düşük eğitim seviyesinin altındaki nedenler arasında okul devamsızlığı, okuldaki başarı oranının düşük olması ve okulu erken terk edilmesi bulunmaktadır. Bütün bu nedenlerin de altını açtığımızda karşımıza derin bir yoksulluk tablosu çıkıyor. Yine Türkiye’de Romanların ayrı okullarda okutulmasına dair hukuki bir uygulama olmamasına karşın, Roman çocukların yoğun olduğu okullarda Roman çocukları tek sınıfta toplanmakta. Bu durum da yine Roman çocukların diğer çocuklarla bütünleşmesinin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır.

Barınma; Türkiyedeki Romanlar standartların çok altında barınma olanaklarına sahiptir. %97’si yerleşik halde yaşamaktadır ve mahallelerini daha çok şehir kenarlarında kurmaktadır.

Zamanla şehrin büyümesiyle beraber Roman mahalleleri şehrin ortasında yer almaya başlamış, farklı bir yaşam alanını kabul etmeyen şehircilik anlayışı Romanların yaşam alanlarını kentsel dönüşüm adı altında daraltmıştır.

Sağlık; Romanlar sağlık hizmetine erişim konusunda çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Sağlık hizmetleri Romanlara diğer toplumlarla beraber eşit sunulsa da Romanlar bilgi yetersizliğinden dolayı yaşadıkları toplumsal ayrımcılık gibi nedenler bu sağlık hizmetlerinden yararlanmalarının önünde büyük engel oluşturmaktadır.

İstihdam; Romanlar düzenli olarak yapabilecekleri bir işe ve yararlanabilecekleri herhangi bir sigortaya sahip değildir. Bunun sebepleri arasında düşük eğitim seviyesi, iş için gerekli donanıma sahip olunmaması, geleneksel mesleklerin çağa uyum sağlayamamalarından ötürü düşük gelir getirmeleri, zamanla bu mesleklerin terkedilmesi ve yerini doldurabilecek iş olanaklarının yaratılmaması bulunmaktadır. Sonuç olarak yoksulluk ve ayrımcılık ortaya çıkmaktadır.

Toplumsal Önyargı; Romanlar Türk toplumu içinde önyargı ve stereo tip imajından mağdur olmaktadır. Bu da Romanların tüm sosyal hayatında dışlanmalarına neden olmaktadır, ev kiralamalarından marketteki alışverişlerine kadar bu tipik roman imajı olumsuzluk yaratmaktadır.”

10 Aralık 2010 tarihinde düzenlenen Roman Çalıştayı’nda kamu ve Romanlar arasında iletişimsizlik olduğu ifade edilmiş, Romanların kamuyu, kamunun da Romanları anlamaya çalıştığı söylenmiştir. Bununla birlikte icraatlerin yeni yeni söz konusu olmaya başladığı eklenmiştir.

Dışlanmışlığın ve ayrımcılığın yoksulluğa, eğitim ve istihdam problemlerine neden olduğu belirtilerek aslında tüm sorunların birbirinin tetikleyicisi olduğu ifade edilmiştir.

Sanayileşme ile geleneksel işlerin terkedildiği, demircilik ve kalaycılık mesleklerini ikame edecek başka bir meslek bulamadıkları, bunun sonucunda hurda toplayıcılığının geldikleri son nokta olduğu belirtilmiştir.

Düşük eğitim düzeyi sonucu güvencesi olmayan iş kollarına yönelim söz konusu iken yüksek eğitim almış olsalar da bu kez de Roman oldukları için dışlanma ile karşılaştıkları ifade edilmiştir.

Geleneksel yaklaşımların engelleyiciliği ve özellikle kadınların toplumla bütünleştirilmemesi ile ilgili

çalışmaların yasaklanması gibi etkenlerin de önemi belirtilmiştir.

Romanlar içinde kayıtdışı çalışma oranı %90 olarak ifade edilirken, Romanlar sürekliliği olmayan işlerde çalışmak zorunda bırakılmakta, böylece sosyal güvencesizlik ve dışlanma sorunları ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Romanların, müzik yapma, çiçek satma gibi özelliklerine toplumsal atıflar yapıldığı için diğer mesleklerde çok şans bulamadıkları da ifade edilmiştir.

Çözüm önerileri kapsamında, öncelikle bu tür çalışmaların ülkedeki tüm Roman gruplara duyurulması gerekliliği belirtilmiştir.

Ayrıca onarıcı adalet mekanizmaları için işbirliği projeleri, Roman girişimciliğinin teşviki, kayıtdışı Roman işgücünün sosyal güvenceye kavuşturulması, onların yeteneklerine uygun işler edinmelerinin sağlanması, mesleklerinin kültürel miras kapsamına alınması gerekmektedir.

İlgili aktörler bağlamında, diyalog ve işbirliği listesinde bulunması gereken unsurlar, sivil toplum kuruluşları, yerel ve kamusal kuruluşlar, meslek odaları, meslek geliştirme merkezleri ve medya olarak ifade edilmiştir.

SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNE İLİŞKİN BİLGİ:

Sorunlar ve çözüm önerileri, ayrı bir değerlendirilmeye tabi tutulmamıştır. Çalıştayda söz alan konuşmacılar kendi düşüncelerini paylaşırken birkaç öneri de gündeme getirilmiş olup söz konusu değerlendirmeler aşağıda yer almaktadır.

GELEN SORULARA İLİŞKİN KISA BİLGİ:

SALİH PİRBUDAK

Tekirdağ Aydoğdu Mahallesi Esnaf Ve Roman Kültürü Yardımlaşma Derneği Temsilcisi:

“Amaç, Romanların topluma kazandırılması ise öncelikle Romanların içinden kötü örnekleri

(uyuşturucu, hırsızlık gibi) toplum içinden arındırmak ve olumsuzlukları Roman toplumunun tümüne mal etmemek gerekir. Dernek Başkanlarıyla birlikte, işbirliği sayesinde bu kötü örnekler temizlenebilir. Romanları anlamak için içlerinde olmak gerekir.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Ayrıca Romanların evlendirilmesi sorununa değinerek, “Caydırıcı cezalar olur ise küçük yaşta evliliklerin önüne geçilebilir. Romanların ayağı toprağa değmelidir. Çok katlı evler Romanlara göre değildir. Kalaycılık ve sepetçilik bitmiştir. Makineleşme sonucunda işgücü de yaratılamamaktadır. Romanlar, Emniyet Müdürü ve Belediye Başkanlarının desteğini beklemektedir.” demiştir.

AHMET GEZER

Balıkesir Roman Derneği Başkanı:

“Türkiye’de yaşayan Romanların yaşam seviyeleri çok alt düzeydedir. Uzun vadede yapılan çalışmalarla nasıl sonuçlar alabiliriz? Ne kadar sürede çözümlenir? sorularına değinerek, İş ve Meslek Danışmanları Romanlarla bire bir iletişime geçerek, yeni mesleklerin Romanlara öğretilmesini sağlamalıdır.” demiştir.

ŞERAFETTİN KÜÇÜK

İŞKUR Tekirdağ İl Müdürü:

“İŞKUR tarafından Tekirdağ’da yapılan anket sonuçlarına göre Romanlar; “kalaycılık, motor bakımı, sıhhi tesisat alanlarında eğitilirse çalışırız” cevabını vermişlerdir. Romanlar, işyerlerinde ikinci sınıf muamelesi görmektedir, sigortasız çalıştırılmaktadır ve işverenlerin önyargılı davranışlarına maruz kalmaktadır. Çözüm için TOBB ile görüşülmeli, sanayi odalarının temsilcilerinin katılımı da sağlanmalıdır. Sanayici olmadığı için bu toplantının Romanlar ve İŞKUR dışında üçlü saç ayağı eksik kalmıştır. Örneğin TOBB ile görüşülmeliydi. TÜSİAD’dan temsilci burada olmalıydı.” İfadesinde bulunmuştur.

HARUN YILMAZ

İzmir Meslek Edindirme Merkezi Müdürü:

Kısa vadede, İŞKUR un yapmakta olduğu meslek edindirme kursları etkili olabilir. Toplu halde yapılırsa etkinlik arttırılabilir. 153 meslek dalında eğitim vermekteyiz. İş arayan meslek edinmek

isteyenler gelirse sigortalı çalışma güvencesi ile bir yeterlilik belgesi veriyoruz. Kısa vadeli kursları talep edenler minimum 1000 TL gelire meslek edinebilmektedirler. Bunun için kişilerin İŞKUR'a kayıt olmaları yeterlidir. Tüm vatandaşlar yararlanabilir. İşsiz olması dışında diğer bir şart aranmamaktadır." demiştir.

EYÜP BEKMEZCİ

Karabağlar Halk Eğitim Merkezi Müdürü:

"Merkezmizde en az 12 kursiyer olacak şekilde ve gelen talepler çerçevesinde okul veya atölyelerde eğitim kursları düzenlenmektedir. Bunun yaygınlaştırılması ve devamlılığı için Roman derneği başkanları mahallelerindeki okul yöneticileri ve MEB ile işbirliği içinde çalışmalıdır. Talep Romanlardan da gelmelidir. Alınacak 4000 İş ve Meslek Danışmanı, mesleki eğitim ve halk eğitim merkezi yönetmelikleri hakkında bilgi sahibi olurlar ise başarı gelebilir." demiştir.

ŞAHİN SERİM

HAK-İŞ Konfederasyonu / Projeler Koordinatörü:

"Türkiye çapında son 6 yıldır meslek edinme tabanlı istihdam edilebilirlik projeleri var. Romanlar dışındaki genel yapıda eğitimi reddeden gruplar söz konusu iken hedef kitlemiz olan Romanlar eğitime istekliliklerini ve beceri kazanmaya ilişkin istekliliklerini beyan etmişlerdir. Önerilerim şunlardır: İşçi sendikasında aktivistlik de yapıyorum. Roman açılımı 2010'da yapıldı, ama bir işveren açılımına da ihtiyacımız var. Eminim bu seminere işveren temsilcileri de davet edilmişlerdir ancak şu an burada değiller. Türkiye'de Romanlar için birkaç kontenjan getirilebilir. İstihdam odaklı mesleki eğitim kurslarında %5 kontenjan Romanlara ayrılabilir. Romanlara yönelik meslek kurslarında 1-2 gün oryantasyon eğitimleri verilebilir. Romanların yürüttüğü meslekler geleneksel formatının dışına çıkmıştır, üretim süreçlerine uygun eğitimler verilmesi gerekmektedir. İşgücü Uyum Dairesi'nin kurumsal kapasitesi son derece yüksektir. Aramızdaki koordinasyonu sürekli kılmak gerekir." ifadesinde bulunmuştur.

SEÇİL KABAR

İŞKUR Dış İlişkiler ve Projeler Dairesi Başkanlığı Temsilcisi:

Seminere işçi temsilcisi konfederasyonlarının yanında, işveren temsilcisi konfederasyonlarının da

kendileri tarafından bizzat davet edildiğini, ancak davet edilen işveren temsilcilerinin başka programları olduğu için düzenlenen Roman seminerine katılım sağlayamayacaklarını bildirdiklerini ifade etmiştir.

ALİ YANGIR

Yenişehir Mahallesi Muhtarı:

“Romanlar çiçekçilik yapamıyor. Belediye zabıtası tarafından kolaylık sağlanması gereklidir. İŞKUR mahallelerimizin içine girmeli, yerinde meslek edinme kursları açılmalıdır. Ulaşım sorununuz olduğu için, eğitim imkanları yaşadığımız mahallelere getirilmelidir.” demiştir.

ZEYNEP AKLER

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Temsilcisi:

“İstihdam bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmelidir. Devlet aslında Romanlara piyasa odaklı çözüm getiriyor. Romanların özelliklerine göre değil de piyasada ne ihtiyaç varsa Romanlar oraya yönlendiriliyor. İstihdam yaratılacaksa iş tanımı çok iyi yapılmalı, insanca iş kavramına önem verilmelidir.” demiştir.

GENEL DEĞERLENDİRME:

Çalıştayın konusu aktif içerme politikaları özelinde belirlenmiş olmasına rağmen, çalıştayda verilen katkılar, aktif içermenin genellikle Romanların işgücü piyasasına dahil edilmeleri ve istihdam konusuna odaklanması şeklinde kurgulanmıştır. Hizmetlerden ve sosyal ilişkilerden dışlanma ile mücadele bağlamında aktif içerme politikaları sınırlı kalmıştır. Bu bağlamda toplantı çıktıları diğer çalıştay konu başlıkları ile benzeşme göstermektedir.

Uzlaş ortamında müzakereci demokrasinin iyi bir örneği ortaya konularak çalıştay tamamlanmış, ancak en üst düzeyde görüş birliğine varılan konu, istihdam yaratma kapasitesine sahip sanayici ve işveren temsilcilerinin çalıştaya katılımının eksikliği olarak dikkat çekmiştir.

Rapörtör: Yrd. Doç.Dr. Gökhan TENİKLER
Dokuz Eylül Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Kamu Yönetimi Bölümü
Kentleşme ve Çevre Sorunları ABD

ÇALIŞTAY II:

ÇALIŞTAY ADI	ROMANLARIN EĞİTİM-İSTİHDAM BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER- İŞKUR VE İLGİLİ KURUMLARIN ROLÜ
OTURUM BAŞKANI	FARUK ŞAHİN İŞKUR İSTİHDAM DAİRESİ BAŞKANI
KONUŞMACI	HACER FOGGO SIFIR AYRIMCILIK DERNEĞİ YÖNETİM KURULU ÜYESİ
RAPORTÖR	ALPER YAĞLIDERE ROMAN KÜLTÜRÜ SOSYAL YRD. VE DAYANIŞMA DERNEĞİ GENEL SEKRETERİ
RAPOR DÜZENLEME TARİHİ	16.09.2011

SUNUMLARIN KISA ÖZETİ:**FARUK ŞAHİN****İŞKUR İSTİHDAM DAİRESİ BAŞKANI:**

İŞKUR'un dezavantajlı gruplara (Romanlara) herhangi bir ayrıştırma yapılmadan bir uyum sürecinin başlatılıp bu sürecin İŞKUR aracılığıyla uygulanacağını ifade etmiştir. İŞKUR'un çalıştay öncesi 16 ilde yaptığı anketin sonuçları (katılan kişi sayısı 2055 kişidir) İstanbul ve Ankara hariç sunulmuştur. En çarpıcı sonuçlar, Türkiye genelinde işsizlik oranının %9,4 olduğu ülkede lise altı eğitimin işgücüne katılımı erkekler için %70,1, kadınlar için %26,5'dir. Yüksek öğrenim mezunlarının işgücüne katılımı erkeklerde %85, kadınlarda % 70,5'dir. İstihdam için genel anlamda eğitimin önemi vurgulanmıştır. İşsizliğin sadece Romanlara özgü olmadığı, genel anlamda Türkiye genelinde ortalama eğitim eğiliminin düşük olduğu, istihdam edilenlerin %60'ının lise altı eğitim düzeyinde olduğu saptanmıştır. İŞKUR geçen yıl 211.000 kişiyi işe yerleştirmiş, sunduğu hizmetlerin giderek artması ve online hizmet vermeye başlamasıyla bürokrasi engelini ortadan kaldırmak suretiyle işe başvuru ve işe alım sürecini hızlandırmıştır.

İŞKUR'un Romanlara yaptığı anketin sonuçlarına göre, okur yazar olmama durumu %14,5, okur yazar %11, lise altı %70, lise üstü %4,3'tür. Yapılan araştırmada, araştırmaya katılanların %54'ünün mesleğinin var olduğu, fakat katılımcıların %32'sinin beden işçisi (niteliksiz, vasıfsız ve marjinal işler) olarak çalıştığı belirlenmiştir. Bu kişilerden İŞKUR vasıtasıyla işe yerleştirilenlerin %4,1 (24 kişi) olduğu, genelin ise %21'nin İŞKUR'da kaydı olduğu ifade edilmiştir. Romanların İŞKUR'dan beklentilerinin iş ve meslek sahibi olmak olduğu, iş ararken %66'sının ayrımcılığa maruz kaldığı ifade edilmiştir. 2005 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi'nin yapmış olduğu alan çalışması ile söz konusu anket çalışmasının benzerlik gösterdiği, İŞKUR'un "Türkiye'de Aktif İçermenin

Desteklenmesi Operasyonu” ile dezavantajlı gruplara öncelik tanınacağı belirtilmiştir.

HACER FOGGO

SIFIR AYRIMCILIK DERNEĞİ YÖNETİM KURULU ÜYESİ:

Romanların sağlık, eğitim, konut ve istihdam sorunları olduğu ve en önemli sorunun eğitim olduğu vurgusu yapılmıştır. Bu sorunların çözümü için kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğine ihtiyaç duyulduğu, Romanların vasıfsız işlerde, sağlık güvencesinden yoksun çalıştıkları ve emekli bile olamadıkları belirtilmiştir. Romanların, kamu kurumlarına erişiminin çok zor olduğu belirtilmiş, Romanların mahalle temelli yaşadıkları, istihdam açısından kendi ekonomilerini kendilerinin yarattığı, toplum tarafından önyargı ile karşılandıklarından mahallelerde gettolaştıkları ifade edilmiştir. Kentsel dönüşümün sosyal dönüşüm olması gerektiği, Sulukule örneğinde olduğu gibi Romanların TOKİ konutlarının taksitlerini ödeyemedikleri için mahallelerine geri döndükleri ifade edilmiştir. Birçok Romanın nüfus cüzdanının, bunun için bir çalışmanın yapılması gerektiği, hatta mahallelerde sosyal danışma merkezlerinin kurulmasına ihtiyaç olduğu, ayrıca belediyelerin, Romanları kadrolarına alarak onlara özellikle aktif olduğu konularda istihdam sağlaması gerektiği ifade edilmiştir. İŞKUR'un da bu sürece yeni dahil olduğu ve veri toplama aşamasında olduğu ve bu konuda daha kapsamlı işler yapması gerektiği, Romanlara hizmet götürülecekse yerinde hizmet götürülmesinin faydalı olacağı vurgulanmıştır.

SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNE İLİŞKİN BİLGİ:

Yukarıda belirtilen sorunlara yönelik çalıştayda ön plana çıkan çözüm önerilerine bakacak olursak: Kamu, özel, sivil ortaklığında sorunların çözümü için kurum diyaloglarının artırılması, İŞKUR'un veri toplama ve Avrupa Birliği örnekleriyle pilot bölgeler seçerek uygulamalara başlaması, Romanlar için tüm kamu kurumlarının kısa ve uzun süreli planlar yapması, Romanların çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve SGK güvencesinin verilmesi, Roman mahallelerine ev ziyaretlerinin yapılması, Roman ailelere yönelik danışmanların belirlenmesi, Roman kadınlara yönelik çalışmaların artırılması, ilköğretimden ayrılan Roman çocuklarına telafi eğitimleri verilerek birkaç sınıf atlamalarının sağlanması ve ebeveyn eğitimlerinin verilmesi gibi konulara sorunların çözümüne ilişkin olarak değinilmiştir.

GELEN SORULARA İLİŞKİN KISA BİLGİ:

DİDEM EVCİ KIRAZ,

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Romanlar Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü:

Evcı, Kent konseyi ile Romanlara yönelik çalışmaların başladığı, merkezin Nisan ayında kurulduğu ve şu ana kadar 550 kişi ile görüşüldüğü, bu çalışmaların İŞKUR ve valilik ile birlikte yürütüldüğünü vurgulanmıştır. Ayrıca bu çalışmaya Roman olmayanların da Romanları anlaması için katılması gerektiğinin, istihdam konusunda işveren, firma, ticaret odası gibi kuruluşların da bu çalışmaya

çağırılması gerekliliğinin altını çizmiştir.

MAKBULE DANK

İŞKUR İzmir İl Müdür Yardımcısı:

İŞKUR'un yapmış olduğu anket hakkında herhangi bir zorluk yaşamadıklarını, yapılan anket ile mesleklerin tespit edildiğini ifade etmiştir.

Kocaeli'den bir katılımcı:

Kocaeli'den bir örnek vermek istediğini ve bu süreçte tüm kurumların işbirliği içinde çalışması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcı, Kocaeli'de belediye ve İŞKUR işbirliği ile 1000 çocuğa keman çalma öğretildiğini, istihdamın sürekli olması için uğraş verdiklerini ifade etmiştir.

UNICEF temsilcisi,

Roman toplumu arasında kapitalist bir sistemin işlemediğini, İŞKUR'un Romanları sadece işçi değil, işveren de yapmayı düşünmesi gerektiğini vurgulamış, bunun için bilimsel çalışmalar yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, İŞKUR'un İspanya örneğini baz almasının faydalı olacağını, bir firmanın istihdam alanında ayrımcılık yapması halinde, bunun cezasını çok ağır bir şekilde vermesi gerektiğini vurgulamıştır. Katılımcı, bu uygulamanın ABD'de var olduğunu, ayrımcılık yapan firmanın iflasa kadar gittiğini, İŞKUR'un da bunu yapması gerektiğini fakat bu çalışmaların sadece Roman halkı odaklı olmaması gerektiğini ifade etmiştir.

HASAN AKSOY,

İŞKUR Kırklareli İl Müdürü:

Roman mahallelerinde çeşitli kursların açıldığını, Roman olmayanların da empati yapması gerektiğini, Romanların yanında toplumun hatta bizlerin de eğitilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Walter WOLF,

Avrupa Komisyonu İstihdam, Sosyal İşler & İçerme Genel Müdürlüğü Temsilcisi:

Wolf tüm kurumların işbirliği içerisinde çalışması gerektiğini belirtmiştir.

Bir başka katılımcı:

İŞKUR'un açtığı meslek kurslarındaki meslek tanımlarının topluma uygun bir şekilde aktarılması ve eğitimlerin ihtiyaca göre kursiyer seçilerek yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

SHPRESA AGUSHI,

Kosova Kadın Ağı, Kosovalı Roman Ashkali ve Mısırlı Kadınlar Örgütü Temsilcisi:

Hepimizin öncelikle insan olduğumuzu, ayrıca ulusal ve dini kimliklerimizin olduğunu, Kosova’da Roman toplumunun nüfus kaydı hakkında çalışmalar yapıldığını, Türkiye’de de bu çalışmaların yürütülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca, Türkiye’de okulu bırakan Roman çocuklar için hükümetin önlem alması gerektiğini, Kosova’da bu durumdaki çocuklar için bir yılda iki sınıf birden bitirme olanağının sunulmasına imkan tanıyacak fon ve bursların bulunduğunu, Roman çocuklara kırtasiye malzemelerinin ücretsiz temin edildiği, okuldaki dışlanmışlık konusunda hukuki çalışmaların da başlamış olduğu vurgulanmıştır.

ALİ DAYLAM, Mersin Roman Derneği Başkanı: istihdam için eğitimin öneminden bahsetmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı’ndan Katılan Bir Yetkili:

Romanlar konusunda projelerinin olduğunu belirtmiş, İŞKUR ve MEB’in Romanlar konusunda çalışmalarını birleştirmesi gerektiğinin altını çizmiştir.

İŞKUR’dan bir yetkili:

4000 iş danışmanı alacaklarını, danışmanların Roman vatandaşları ve diğer dezavantajlı gruplar için de özel olarak çalışacaklarını belirtmiştir.

Bir Roman STK temsilcisi, işe alınacak danışmanların Romanlar konusunda bilgili dernek başkanı, federasyon başkanı veya kanaat önderlerinin arasından seçilebileceğini belirtmiş ayrıca bu konuda çalışmış, saha bilgisi olan üniversite mezunu, Roman toplumunu bilen kişilerin de danışman olarak işe alınması gerektiğini vurgulamıştır.

GENEL DEĞERLENDİRME:

- Öncelikle veri toplanmalı, genel demografi çıkartılmalı; örneğin çocuk sayısı, yaş, eğitim düzeyi, beceri ve niteliklerin yanısıra, istihdam geçmişi, deneyimleri ve hedefleri içermeli,
- Her araştırma sonucu aynı zamanda kamu politikalarına yönelik öneriler içermeli ve hemen politika oluşturularak uygulama modellerine geçilmeli,
- Araştırma sonuçları hakkında kamu kurumları, STK'lar ve işverenler bilgilendirilmeli,
- Romanların sosyal kurumlara ulaşmaları beklenmeden, sosyal kurumlar Romanlara ulaşmalı,
- Mahallelere sosyal ve kültürel merkezler açılmalı, birey ve toplum temelli sosyal hizmetler götürülmeli,
- İstihdam, eğitim, sağlık, barınma ve sosyal dışlanma programları iç içe oluşturulmalı,
- Romanların kamu kurum ve kuruluşlarda, okullarda, meslek kuruluşlarında ve siyasi partilerde temsiliyetleri teşvik edilmeli,
- Yerel düzeyde, kamu yönetimi, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri arasında işbirliği kurulmalı,
- Mesleki ve eğitim programları mahallelerde oluşturmalı,
- Kısa, orta ve uzun vadeli sürdürülebilir istihdam fırsatları yaratılmalı,
- İŞKUR yapacağı her projede hem sosyal hem de ekonomik olarak Romanları hedef kitle olarak belirlemeli,
- Bireysel yada grup girişimciliği teşvik edilmeli,
- Başarılı istihdam modelleri oluşturulmalı ve yaygınlaştırılmalı,
- Sosyal güvence sağlanmalı ve bu konuda bilgilendirme yapılmalı,
- Hiçbir geliri olmayan aileler için profesyonel sosyal yardım hizmetleri geliştirilmeli ve belirli aralıklarla ev ziyaretleri yapılarak her aileye yada kişiye yönelik özel programlar oluşturulmalı,
- İstihdam, sağlık ve eğitimde arabuluculuk modelleri geliştirilmeli.

Raportör: Alper YAĞLIDERE
Roman Kültürü Sosyal Yrd. ve
Day. Derneği Genel Sekreteri

ÇALIŞTAY III:

ÇALIŞTAY ADI	ROMAN VATANDAŞLAR İÇİN GİRİŞİMCİLİĞE DAYALI İSTİHDAM MODELİ
OTURUM BAŞKANI	KAZIM AKGÜN İZMİR KUZEY HİZMET MERKEZİ MÜDÜRÜ
KONUŞMACI	FERAY SALMAN İNSAN HAKLARI KATILIM PLATFORMU GENEL KOORDİNATÖRÜ
RAPORTÖR	YİĞİT AKSAKOĞLU TALİMHANE EĞİTİM VE DANIŞMANLIK TEMSİLCİSİ
RAPOR DÜZENLEME TARİHİ	15/09/2011

ÇALIŞTAY SUNUMLARININ KISA ÖZETİ:

KAZIM AKGÜN,

KOSGEB İZMİR KUZEY HİZMET MERKEZİ MÜDÜRÜ:

“Türkiye’de 2 milyonun üzerinde Roman olduğunu tahmin ediyoruz. Ben size sadece Romanlar için değil ama genel olarak KOSGEB’in girişimcilikle ilgili programlarından bahsetmek istiyorum. Bildiğiniz gibi KOSGEB, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na bağlı bir kamu kuruluşudur. KOBİ’ler ise, 250 kişi altında çalışanı olan, net satış hasılatı veya mali bilançosu 25 milyon TL altında olan işletmelerdir.

“

KOSGEB destek programları yönetmeliği kapsamında sağlanan destekler şunlardır:

- Ar-Ge İnovasyon, Endüstriyel Uygulama Destek Programı,
- KOBİ Proje Destek Programı,
- Tematik Proje Destek Programı,
- İşbirliği-Güçbirliği Destek Programı,
- Girişimcilik Destek Programı,

- Genel Destek Programı,
- Gelişen İşletmeler Piyasası KOBİ Destek Programı,

Girişimcilik Destek Programı:

- a - Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi
- b - Yeni Girişimci Desteği
- c - İş Geliştirme Merkezi Desteği

a- Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi: Eğitimlerden biri Romanlara yönelik gerçekleşecek. En az biri sadece Romanlara. Hedef kitleyi seçebiliyoruz. Kadın, engelli vb. İzmir’de 1200’ün üzerinde kişiye, 55 eğitim düzenlendi. 78 tanesi kendi işini kurdu. 400.000 TL civarında destek sağlandı. Farklı kurumlarla eğitimler düzenleyebiliyoruz, örneğin Konak ve Aliğa Belediyeleriyle.

Yıl sonuna kadar 55’in üzerinde eğitim düzenlenecek. Fizibilite, rakip analizi, hedef belirleme, iş planı hazırlama, asgari 60 saat uygulamalı girişimcilik eğitimi gibi.

Anket ve mülakatla katılımcıları belirliyoruz. Ancak bu eğitime başvuranlar “Yeni Girişimci Desteği”ne başvurabilirler. Başvuran kişinin KOSGEB’in belirlediği sektörlerde iş kurması gerekiyor.

b- Yeni Girişimci Desteği: 27000 TL’ye kadar hibe verebiliyoruz. Kadın veya engelli girişimcilere destek oranı ise %10 daha fazladır.

c - İş Geliştirme Merkezi Desteği: İşgem başvurusu, işgem ilanı ve ekleri...

Genel Destek Programı: Proje sunulması gerekmiyor. KOBİ beyannamesi sunması yeterli. KOSGEB veri tabanı üzerinden. 3 yıllık süre içerisinde 200.000 TL toplam destek alabilir.

İşbirliği-Güçbirliği Destek Programı: Ortak tedarik, pazarlama, laboratuvar konularında destek verilmektedir.

Gelişen İşletmeler Destek Programı: Borsaya açılmak isteyenler için uygulanmaktadır.

Romanlara yönelik programlar için İŞKUR'la beraber çalışmaktayız.

FERAY SALMAN

İNSAN HAKLARI KATILIM PLATFORMU GENEL KOORDİNATÖRÜ:

“Kazım Bey’in sunumundan anladığımız kadarıyla, Türkiye’de bir sistem mevcut. Dolayısıyla ben bu sisteme erişimi olmayanlar için ne yapabiliriz ondan bahsetmek istiyorum. Dediğim gibi, bu programlar yok diyemeyiz. Kazım Bey’in sunumu ve örgütlenme biçimi tüm yurttaşları kapsıyor. Fakat Romanlar ve benzeri dezavantajlı gruplar açısından erişilemez olduğunu da görüyoruz. Dolayısıyla sorun eşitsizliğin giderilmesi ile ilgili.

Kazım Bey’in konuşmasındaki enformel sektörde çalışan insanların buradan, KOSGEB gibi, İŞKUR, Kalkınma Ajansları, Yerel Yönetimlere, Kamu idaresinin personel alım sistemine nasıl dahil olacağına bakmak asıl sorun. Hangi prensiplere uymalıyız, bunları nasıl oluşturup izleyebiliriz ve bu sistemi Romanlara hesap verebilir bir hale nasıl getirebiliriz, bunu konuşmak gerekir.

İnsan hakları alanından bakmak için, biraz normlardan bahsedelim. Romanların işleri var, ama o işler kendilerine öz saygılarını geliştirebilen, kendilerine yeterli koşulları sağlayabilen işler mi? İnsan hakları bunun cevabını veriyor. İnsan hakları belgeleri, herkes insanlık onuruna yaraşır bir şekilde yaşayabilmek için çalışabilme hakkına sahiptir diyor. İstihdam da kendimizi bir insan olarak gerçekleştirme olanaklarının varlığı veya yokluğuyla ilgilidir. O potansiyellerin gerçekleşmesini sağlamak içindir. Maalesef sistemler, herkes bakımından bu olanakları sağlamıyor. Ortalamaya yönelik bir eğitim sistemi, ve benzeri sistemler var. Fakat herkes aynı yerden gelmiyor ve sistem herkesi kapsayamıyor ve bu da ayrımcılıkla mücadele, ve herkesin insan olmaktan kaynaklı, kendini gerçekleştirme için hizmetlerin sağlanması işidir.

Hakkı korumak devletin sorumluluğudur. Hak sahibinin sorumluluğu ve yükümlülüğü de bir başkasının hakkını ihlal etmemektir. Hak talep etmek de hak sahibinin sorumluluğudur. Talep edebilir

hale gelmek hepimizin sorumluluğudur. Görev sahiplerini çalıştırabiliyor, hakların sunulması sisteminin döngüsünü birlikte yaratabiliyor olmamız gerekir. Karşılıklı diyalog ve birbirini anlama ve devletin aygıtlarının hak sahiplerinin farklı olabileceğini ve bu farklılıklarının avantaj ve dezavantajlar oluşturabildiğini gözlemleyebilmesi gerekir.

Anayasa'nın 90. maddesi uluslararası insan hakları sözleşmelerine koyduğu imzaları yükümlülük addetmekte ve iç hukukuna yansıtmaktadır. Ekonomik kültürel haklar, ILO sözleşmeleri, Avrupa sosyal şartı vb. imzalanmıştır. İnsan hakları hedefine insanı, hak sahibini koyar. Sadece ülke ekonomisine katkıda bulunuyor diye bakmaz. Bu sayede taşıdığı toplumsal önem ve çalışanların özsaygısı dolayısıyla da önemlidir. Sadece ekonomi değil, ekonomideki öznelerin gücüyle de değerlendirilir. Kadınlar, etnik kökeni farklı olanlar vb. nasıl katılıyor? Sadece onlara iş bulmak, toplumsal alanın içine sokmadan, rekabet edilen alanın dışında korunaklı alanlar yaratmak yetmez, herkesin sosyal güvenceye ve adil çalışma koşullarına sahip olarak, sürdürülebilir bir çalışma, kendisi ve ailesi için özsaygısını koruma hakkı da vardır.

Dışlanmış gruplara öznesi üzerinden de bakabilmek gerekmektedir. O dışlanmış grupların içindeki unsurlara da bakabilen, sadece Romanlara değil, kadın Romanlara, genç Romanlara da bakabilen bir sistem içerisinde olmalıdır.

Bazı eğitim programlarını Romanlara ayıracağını söyledi Kazım Bey. Sorun KOSGEB'in içerisinde Romanların eşitsizliği giderilene kadar her bir adımında Romanların katılımıyla nasıl bir eylem planı ortaya koyduğu, Romanların katılımıyla bunu nasıl uyguladığı, Romanların katılımıyla nasıl izlediği, değerlendirdiği ve bunu nasıl paylaştığıdır.”

Bir katılımcı:

Dünyanın her yerinde dezavantajlı gruplar var. Genel anlamda yoksul kesime bakmalı. Etnik olarak ayırmamalı. O gruplar içinde alt gruplara ayrılabilir. Demografik yapılarına göre veri toplayıp ona göre politika geliştirmemiz gerekir.

FERAY SALMAN

İnsan Hakları Katılım Platformu Genel Koordinatörü:

“Ayrımcılık kelimesine sadece politik anlam yüklersek kaybeder, mücadele etmek için kullanırsak kazanırız. Ayrımcılık engelliye karşıdır. Engellinin işe yaramayacağına ilişkin bir algı vardır ve o toplum o algı ile ilgili de bir sistem yaratmıştır. İşe yarayacağını ispat etmeye çalışan reklamlar vs. görmek mümkün şimdi. Strateji ve eylem programlarında bunu gözardı edersek, kapsayıcı ve herkesi aynı görürsek, onların ihtiyaçlarına yönelik cevaplar üretemeyebiliriz. Bu nedenle bu konu çok önemli!

İŞKUR, KOSGEB, kalkınma ajansları, ticaret ve sanayi odaları vs. destek mekanizmaları var. Ne kadarı engelli, kadın ve Romanları gördüler? Yaşlılar, sığınmacı göçmenler, vs. ayrımcılık, eşitsizlik üreten, çatışma üreten bir alandır. Ayrımcılığa uğrayan grupların hepsinin aynı özelliklere sahip olmadığını, o gruplara özel stratejiler üretebildiğinizde adaletin sağlanmış olacağını unutmamak gerekir.

Girişimciliğe Romanları özendirelim, piyasaya girsinler diyoruz. İyi de hangi piyasaya? Hangi tüketici Romanların ürettiği malı alacak? Evine temizliğe Romalı sokmayanlar mı gidip malını Romandan alacak? O nedenle ayrımcılıkla mücadele etmemiz, piyasanın da ayrımcılığını ortadan kaldıracak, sadece mal alma üretme işlemi değil, satma, ortaklık kurma, ilişki kurma gibi yönlerini de gözönünde bulundurmamız gerek. Örneğin, hangi firma bir Romanın şirketiyle işbirliği yapar, ortaklık kurar?

Ayrımcılıkla nasıl mücadele ederiz? Bütün yatırımlar, iyi niyetli bir sonuç yaratır mı? Hem sürece, hem sonuca odaklanır. Sadece sonuçta kaç işletme başarılı oldu değil, başarısız olanlar neden başarısız oldu ona da bakar.

Romanların çoğu yoksulluk sınırı altında. Yeşil karta sahip olabiliyorlar. Dayanışma mekanizmalarına dahil olabiliyorlar. Şöyle bir algı var: Aslında tembeller, iş yapmak istemiyorlar. Aslında, yarışamayacakları bir piyasada nasıl risk alsınlar?

Bir de faydalanmama meselesini nasıl halledeceğiz? Devletin ve istihdamdan yükümlü olan herkesin Romanları güçlendirmek, desteklemek amacıyla işletmesini kurmak için başvuran, hibe kredi almak isteyen, eşit rekabet ortamında çalışmalarını nasıl sağlayacağını sormak gerek.

İnsan hakları dar bir alan değildir. Bütün modelleri buradan çizebiliriz. Mikro finans olsun. Ama kadınlarla ilgili yürütülen mikro finans programları bunu ne kadar etkili kurdular? Neden başarılı ve/veya başarısız oldular? Bu deneyimi Romanlara nasıl yansıtabiliriz? Bunlara bakmamız gerekiyor, çünkü Türkiye’de önemli sivil toplum deneyimleri var.

Diyelim ki, KOSGEB’in içinde Romanlara özel strateji geliştiren bir birim oluştu. Onun içinde kaç Roman arkadaşımız onlarla beraber çalışıyor sorusundan başlamak gerek.

Ayrımcılık eşitsizlik meselesinde nasıl deneyimler var? Bunlardan hareketle neler yapacağız? Kendi çalışma hakkımı gerçekleştirmek için nasıl güçleneceğim? Etkili, sonuç alıcı ve adaletli bir istihdam politikasını nasıl gerçekleştireceğiz?”

GELEN SORULARA İLİŞKİN KISA BİLGİ:

Abdullah CİSTİR, İzmir Roman Derneği Başkanı:

Dezavantajlı gruplara yapılan çalışmaları Romanlara da yansıttınız. Özgüven eksikliği önemli bir sorun. İlk defa bu çalıştayda dezavantajlı terimi bu kadar çok kullanılıyor. Mahallelerimiz patlamak üzere. Burada çöp toplamadan bahsedildi. Kanuna göre çöp toplamanın cezası var. Kadınlar mahalleye kapandı. Müzisyenler iş bulamıyor. Asıl kurumlar dezavantajlı. KOSGEB’in bizim de KOSGEB’imiz olması için kurumsal anlamda birim oluşturun, kapasitenizi geliştirin, mahallelerimize gelerek bizi tanıyın. Dezavantajlı grupların önceliklerini tespit etmeye yönelik, anayasada güvence altına alabilecek, uygulama alanlarında da kanun ve yönetmeliklerle sosyo-ekonomik bir politika geliştirelim. Mevzuatın içinde kredileri Romanlar için kolaylaştırın.

Özcan ÇAYIRLI, Ege Roman Dernekleri Federasyonu Başkanı - Ege Mahallesi Sakini:

Mahallede 9 senedir çalışıyoruz. Bu toplantı ilk defa bizi bir araya getirdi. Bundan önce kimse bunu

yapmıyordu. Bunlar hep açılımdan sonra oldu. Merak ediyorum, neden hak ihlallerine insan hakları örgütleri zamanında müdahale etmedi?

FERAY SALMAN, İnsan Hakları Katılım Platformu Genel Koordinatörü:

“Çatışmayı çözemeyiz. Selendi olayında ilk müdahale edenler, valiye gidenler yine insan hakları örgütleriydi. İnsan hakları savunucuları hata yapmaz demedim. Toplumsal alanda, hakkı korumak, başkasının hak ihlalini önlemek ve devletten bu sorumluluğu yerine getirme talebi de bir haktır. İnsan hakları örgütleri var. Keşke insan hakları örgütleri ve Roman örgütleri yakınlaşsa. Birbirlerine yaklaşmaları gerekiyor. Ayrımcılıktan ve bazı grupların özel ihtiyaçlarını dillendirmekten korkmayalım. Pragmatik çözümler sorunu çözmez. Kamu idaresi göğsünü gere gere ben ayrımcılıkla mücadele eden bir kamuyum demeli. Devlet aslında hepimiziz.

Örgütlenememiş bir çok Roman var. Ayrımcılıkla mücadele yasası taslak olarak mecliste bekliyor. Bunu hep beraber destekleyelim. Bu devletin ayrımcılıkla mücadele yasası olsun ve hepimiz takipçisi olalım.”

HASAN KARABACAK, Tire Romanlar Derneği:

Girişimcilik Destek Programı'na katıldım. Tire'de. Hem eğitimcilere, hem de Tire Belediyesi'ne çok teşekkür ediyorum. Eğitim bence hibe desteğinden çok daha önemli. KOSGEB'den proje alabilmek için, sıfır sermayeli bütçeye destek yok. En az 10.000 TL'niz olması gerekiyor. Romanların böyle bir bütçesi yok. Hammadde desteği de vermiyorsunuz. Eğer bu düzenlenecekse bunlar gözönünde bulundurulmalı.

SALİH ŞENTÜRK, İstanbul Roman Çiçekçileri Dernek Başkanı:

Bence herkese uygulamalı insanlık dersi verilmeli. Roman toplumuna önyargıyla bakılıyor. Romanlarla ilgili önyargılar kırılmıyor. Televizyonda, gazetelerde, köşe yazılarında hep önyargılar destekleniyor, tekrar üretiliyor.

SERPİL ÖZKASAP, İzmir Roman Kadınlar Dayanışma Derneği:

Romanım ama dernek başkanları tarafından da dışlanıyorum. Buraya da davet etmediler. Sorunlar Roman mahallelerinde yaşanıyor. Diğer etnik grupların ekstradan dışlanma gibi sorunları yok. Herkes Romanlardan sürekli erdemli davranışlar bekliyor. Dışlanmanın neticesinde psikolojik travmalar

yaşamış bir toplumuz. Somut cevap verilmemiştir, sadece siyasi söylemdir. Sosyal devletin yüzünü göstermesini rica ediyorum. Romanlar sosyal patlamanın eşiğindedir. Yaşadıklarımız kader olmaktan çıkarılmalıdır.

HALİT KESER, İzmir Çağdaş Romanlar Derneği:

Roman Açılımı da, Roman meselesi gibi bir vicdan meselesidir. Bunu sadece hükümet değil, devlet politikası yapmak gerekiyor. Roman 10 Yılı diye bir program var. Bu hükümet buna dahil olmuyor. Ben şimdi bu açılıma nasıl güveneyim. Türkiye’de herşey siyasette bitiyor. Biz sadece ekonomide değil, siyasette de yokuz. Önce Roman 10 Yılına dahil olmamız gerekiyor. Ondan sonra bakacağız. Dolayısıyla şimdilik bu yapılanları samimi bulmuyorum.

GENEL DEĞERLENDİRME:

Genel olarak çalıştay girişimcilik konusuna odaklanamamıştır. Romanlar yeni yeni kendileriyle doğrudan ilgili konuların konuşulduğu toplantılara taraf olarak katılmaktadırlar. Dolayısıyla öncelikle genel sorunlarını dile getirmeyi tercih etmektedirler. Öte yandan kamu kurumlarından katılan yetkililer kamu hizmetleri ile ilgili olarak hizmet alanların sorunlarının varlığını kabul etmekte zorlandıklarından dolayı konuyla ilgili olarak bir diyalog oluşturulamamaktadır.

İnsan Hakları Ortak Platformu’ndan katılan Feray SALMAN’ın sunuşu genel olarak ayrımcılık ve girişimcilik konusu için de iyi bir perspektif vermiştir. Dolayısıyla benzer toplantıların hak temelli yaklaşım üzerinden, konunun doğrudan tarafı olan Romanları da dahil ederek devam etmesi gerekmektedir. Bu ve benzeri toplantıların kamu görevlileri için hizmetlerden yararlananların geri bildirim verdikleri bir öğrenme ortamı olarak algılanması/kurgulanması gerekmektedir.

Raportör: Yiğit Aksakoğlu

Talimhane Eğitim ve Danışmanlık

II GÜN

PANEL I: ROMANLARIN MESLEKİ EĞİTİME VE İŞGÜCÜ PİYASASINA KATILIMLARINI VE GİRİŞİMCİLİKLERİNİ ARTTIRMAK İÇİN NELER YAPILMALI?

PANEL BAŞKANI: DOÇ. DR. M. KEMAL BİÇERLİ, İŞKUR GENEL MÜDÜRÜ

PANELİST: LİZZİ FEILLER, AVRUPA EĞİTİM VAKFI (ETF) İŞGÜCÜ PİYASASI
UZMANI:

Soru 1: ETF hakkında bizi bilgilendirebilir misiniz?

Cevap 1: ETF, Avrupa Komisyonu'na bağlı olarak faaliyetlerini yürüten bir kurumdur. Genel olarak mesleki eğitim ve işgücü piyasası politikaları ile ilgilenmektedir. Avrupa Birliği üye ve aday ülkeler ile çalışan ETF, Doğu Akdeniz ülkeleri ile de çalışmalarını sürdürmektedir. Bu açıdan Türkiye bizim için son derece önemlidir. Bu kapsamda Türkiye ile gerçekleştirdiğimiz çeşitli girişimlerimiz bulunmaktadır.

ETF, insan kaynaklarının incelenmesi konusunda bir rapor hazırlamaktadır. IPA programlarının hazırlanmasına dair yönlendirmeleri de içeren bu rapor, üç temel unsuru içermektedir:

- Eğitim – Öğretim (Yaşam Boyu Öğrenme)
- İşgücü Piyasası
- Sosyal İçerme

Okul kapasitelerinin ve gerekli yeterliliklerin geliştirilmesi adına da çeşitli çalışmalar yürütmekteyiz. Bu konuda ETF olarak bazı projelerde Türkiye'yi desteklemekteyiz.

Soru 2: İşsizlerin ve özellikle Romanların aktivasyonu konusunda ETF neler yapmaktadır?

Cevap 2: Özellikle Roman vatandaşların entegrasyonlarına dair teşebbüslerimiz mevcuttur. Ancak, üzerine yoğunlaştığımız faaliyetler uzun süreli işsizlere yönelik olduğu için Romanlar da otomatik olarak çalışmalarımızın içinde yer almaktadır. Bu amaçla ETF, Avrupa'da yer verilen iyi uygulama örneklerini araştırmakta ve bilgi alış verişinde bulunmaktadır.

Gerekli aktivasyonun sağlanabilmesi için mesleki eğitim ve öğretim, işgücü piyasası ile iyi bir şekilde ilişkilendirilmelidir. Aktivasyondaki temel amaç, bu kişilere sağlık güvencesi ve düzenli ücret garantisi olan işlerin kazandırılmasıdır. Bunu sağlayabilmek için de “uygulama sistemi” çok iyi tasarlanmalıdır. Bu sistemde güçlü kurumlar olmalı, var olan kurumlar politika taahhütlerini uygulamaya dökülmelidir. Sistem içerisinde yer alan ortaklar her kademedede işbirliğini sürdürmelidir. Sistemin içerisinde lider kurum Kamu İstihdam Kurumu olmalı, işverenler mutlaka sisteme dâhil edilmelidir. Kurumlar ile işsizleri birbirine bağlayacak araçlar sistem içerisinde muhakkak var olmalıdır.

PANELİST: MARTİN DEMİROVSKI,

BRÜKSEL AÇIK TOPLUM VAKFI TEMSİLCİSİ:

Soru 1: Vakfınız Romanlara niçin ve ne şekilde destek vermektedir?

Cevap 1: Öncelikle şunu belirtmek isterim ki bu konu üzerine Avrupa’da Türkiye’de olduğu gibi güçlü ve hızlı bir siyasi irade yoktur. Duruma bakıldığında zaman Türkiye’de yaşanan olumlu gelişmeler Avrupa’da olduğundan çok daha kısa sürede gelişim göstermektedir.

Demirovski şöyle devam etti: Kurumumuz özel bir vakıftır. Temel amacımız ve çabamız “İçine kapanmak zorunda kalmış toplumları nasıl açarız?” üzerine kuruludur. Bu sebeple adımız Açık Toplum Vakfı’dır. Toplum yapılarındaki değişimlerin kolay ve sancısız olmasını desteklemekteyiz. Azınlıkların haklarını korumaya çalışmaktayız. Bunu yaparken farklı bakış açıları ortaya koyuyoruz. Konumuz ile ilgili olarak Roman STK’ların kapasitelerinin artmasını sağlamaya çalışmaktayız. Bu süreçte Roman kadınların güçlendirilmesi ve süreçlerde aktif roller üstlenmeleri için çaba sarfetmekteyiz. Biliyoruz ki kadınlar bu gibi süreçte son derece önemli roller üstlenmektedirler.

Soru 2: Türkiye’de Romanlar için yapılanlar ile Avrupa’da yapılanlar arasındaki farklar veya benzerlikler nelerdir?

Cevap 2: Türkiye Avrupa Birliği projelerinin önemli bir paydaşdır. Bu bağlamda, konu ile ilgili olarak Avrupa Komisyonu’ndan gelen bir takım istekler var. Bunların Türkiye’ye ne şekilde aktarılacağı konusunda bazı soru işaretleri mevcuttur. Avrupa Birliği ulusal Roman stratejilerinin geliştirilmesini istemektedir. Geliştirilecek bu stratejiler kapsamında Türkiye’de

konut, sağlık ve istihdam alanında gerçekleştirilecek eşgüdümlü çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda hem Avrupa Birliği'nin hem de Türkiye'nin iyi uygulama örnekleri bulunmaktadır. Bu örnekler kapsamında yöntemlerin ve stratejilerin belirlenmesi gerekmektedir.

Çalışmalarda en önemli gerekliliklerimizden biri tutarlılıktır. Bu noktada İŞKUR'un iradesi son derece önemlidir ve görüyoruz ki bu irade şu anda mevcuttur. Burada Romanların içerilmelerini tartışmıyoruz, çünkü bunu tartışmamamız gerekir. Romanların toplumla bütünleşmeleri kesinlikle bir zorunluluktur. "Roman Açılımı" olarak başlayan bu süreç bütünleşme adına zamanla "Roman Diyalogu"na dönüştürülmelidir. Konu ile ilgili kampanyalar düzenlenmeli, Romanlara karşı olumsuz tutumları değiştirecek araçlar geliştirilmelidir. Gelecek kuşakları kurtarabilmek adına eğitim sorunu çözülmelidir. Romanların dışlanması, Romanların içerilmesinden çok daha maliyetlidir. Katlanılan düşük maliyetler uzun vadede kazanç getirmektedir.

Makedonya'da kamu ve hükümet sistemlerine hizmet vermek için azınlıklara tanınan bir takım kotalar bulunmaktadır. Bu kotalar Arnavut ve Roman vatandaşlar için geçerli olduğu gibi, Türkler için de geçerlidir.

Türkiye bu konu hakkında bölgesel işbirliğinden faydalanmalıdır. Yakın çevresindeki Bulgaristan ve Makedonya ile birlikte çalışabilmelidir. Mesela Avrupa Birliği Avrupa'daki Romanların durumunu ortaya koyan bir çalışma yapmıştır. Ortaklaşa yapılacak çalışmalar ile bilgiler paylaşılabilir.

Yaşanan süreçte patronca bir yaklaşım sergilenmemelidir. Roman toplumuna yetki vermemiz gerekiyor. Uzun vadeli bir yaklaşım olarak Roman STK'ların kapasitelerini artırmamız ve kendini ifade edebilecek bu STK'ları sürece dâhil etmemiz sorunların çözümü için son derece önemlidir.

PANELİST: DEYAN KOLEV,

BULGARİSTAN ETNİK GRUPLARARASI DİYALOG VE HOŞGÖRÜ MERKEZİ
(AMALIPE) BAŞKANI:

Soru 1 ve 2: Bulgaristan'daki Romanların sosyal hayattaki ve istihdamdaki durumları nedir? Bulgaristan Romanlarla ilgili ne gibi politikalar uygulamaktadır, bu politikaların Türkiye'deki uygulamalar ile benzer ve farklı yönleri nelerdir?

Cevap 1 ve 2: "Bulgaristan'da yaşayan Roman sayısı, diğer ülkelerde olduğu kadar fazla değildir. Toplumun geneliyle ve diğer etnik gruplarla karşılaştırıldıkları zaman Romanların eğitim seviyelerinin çok düşük olduğu görülmektedir.

Sorunun çözümü adına dört unsura sahip olmak gerekmektedir. Bunlar:

- İyi bir strateji,
- Çok para,
- Altyapı ve idari kadro için insan kaynağı ve
- Sivil toplum içerisinde Romanların sürece aktif dâhil olmasıdır.

Bulgaristan olarak bizim iyi bir stratejimiz bulunmaktadır. Avrupa Birliği bünyesinde 11 senedir çerçeve programlarını takip etmekte ve bu programları benimsemekteyiz. Ancak Avrupa Birliği'ne üye olana kadar konu için harcayabileceğimiz kaynağımız maalesef yoktu ve biz bunu entegrasyonun önündeki en büyük engel olarak görmekteydik. Avrupa Birliği'ne üye olduktan sonra konu ile ilgili birçok fona ve finansmana erişim imkanı bulduk, ancak sonraki süreçte güçlü bir idari altyapı olmadan ve Roman STK'lar ile diğer STK'lar sürece dahil edilmeden çok paranızın olmasının herhangi bir şey ifade etmediğini tecrübe ettik.

Sorunun çözümünde kamu idaresi güçlü ve kararlı olmalıdır. STK'lar da hükümeti izlemeli ve Avrupa Birliği fonlarının doğru harcanabilmesi için denetim mekanizmaları içerisinde yer almalıdır. Bulgaristan'da süreç hem idari izleme, hem Avrupa Birliği izlemesi, hem de Roman STK'ların izlemesi şeklinde bir arada takip edilmektedir. Türkiye'de bu süreci bu şekilde yürütmeli, STK uzmanlarını sürece dâhil etmelidir. Uygun yöntem oluşturulmalı, çeşitli araştırmalar yapılmalı, yaşanan süreçler ve elde edilen bilgiler uygun bir yazım dili ve üslup ile raporlaştırılmalıdır. Tüm bunları yaparken var olan durumu değiştirebileceğimize inanmamız gerekmektedir. Genelde hiçbir şey değişmez deriz, ancak gerçek bu değildir, her şey değişebilir.

Bulgaristan ve Türkiye bu işe sahip çıkmaktadır. İki ülke de Avrupa Birliği'nin bir parçası olma gayretindedir. Roman STK'ları aktif olarak görmeyi istiyoruz ve görüyoruz ki Türkiye'de Roman STK'ların daha aktif olması için çalışmaktadır.”

PANELİST: NECLA HALİLOĞLU,

KOSGEB GİRİŞİMCİLİĞİ GELİŞTİRME MERKEZ MÜDÜRÜ:

Soru 1 ve 2: KOSGEB hakkında genel bilgi vererek hedef kitlenizden bahseder misiniz? Roman vatandaşların girişimciliğini geliştirmek için proje ve çalışmalarınız mevcut mudur?

Cevap 1 ve 2: “KOSGEB'in hedef kitlesi iki sınıfa ayrılmaktadır:

- Kurulmuş KOBİ'ler
- KOBİ adayları

Temelde küçük işletmeler yaratmak istiyoruz. Bu şekilde ortaya çıkan küçük işletmeler zamanla KOBİ'lere dönüşerek güçlü bir yapıya kavuşacaklardır.

Kurumumuz, işini kurmak isteyenlere yönelik faaliyetlerine 1998 yılından beri devam etmektedir. Kurum olarak 2010'da eksikliklerimizi tespit ettik. Hedef kitlemize göre ulaşabildiklerimizin çok sınırlı sayıda olduğunu gördük. Son 10 senede 6.500 kişi eğitmişiz. İnsan kaynaklarımızın kıtlığı ve Kamu İhale Kanunu'ndan doğan birtakım sorunlardan ötürü hedef kitlemize yeterli hizmeti götürememiştir.

Yapılan çalışmalardaki yetersizlikleri aşmak için “ağ modeli”ni düşündük. Bu model içerisinde, sunduğumuz standart eğitim paketini diğer kurumlara da açmayı planladık ve bunu uygulamaya koyduk. Yapılan protokoller sayesinde ortaklıklar yaptık ve hedef kitlenin girişimciliğini geliştirmek isteyen STK'lar, belediyeler, vakıflar ve diğer kurumlara ulaşma imkânı bulduk. Yapılan bu çalışmalar sayesinde, 10 senede 6.500 kişiye ulaşabilmişken yalnızca 1 senede 35.000 kişi eğitildi ve bunun 20.000'den fazlası İŞKUR ile yapılan ortaklık sayesinde gerçekleştirildi. Kurumların verdiği eğitimleri akredite ederek 27 bin TL hibe, 70 bin TL'ye kadar faizsiz kredi imkânı sunmaya başladık.

Şu an için Roman STK'lara ve Roman vatandaşlara doğrudan yapılan özel bir destek paketi mevcut değil. Ancak, yapılan bu çalışmalara ve girişimcilik eğitimlerine Romanlar da çok kolay bir şekilde dâhil olabilmektedirler. KOSGEB olarak bazı gruplara yönelik çalışmalarımız var. Kadınların, uzun süreli işsizlerin ve özürülülerin yer aldığı bu gruplara

“özel hedef grubu” adını veriyoruz. Romanlar da talep ve girişimlerde bulunursa bu şekilde özel hedef gruplarından biri olarak resmi belgelerde yer alabilirler. Doğrudan STK veya Roman vatandaşlarımıza yönelik desteğimiz olmasa bile, Roman STK’lar kapasitelerini geliştirilebilmek için altyapısı iyi hazırlanmış projeler ile kurumumuza başvurarak bir takım proje desteklerinden faydalanabilirler.”

PANELİST: ŞAHİN SERİM,

HAK-İŞ KONFEDERASYONU UZMAN ve PROJE KOORDİNATÖRÜ:

Soru 1 ve 2: Türkiye’de yaşayan Roman vatandaşların durumları nedir, yaşadıkları olumsuzluklar nelerdir? Romanların girişimciliklerini ve istihdama entegrasyonlarını artırmak için neler yapılabilir?

Cevap 1 ve 2: “Roman vatandaşlarımızın yaşadığı en büyük sorun düşük eğitim seviyesidir. Eğitim ve mesleki yönden yetkinlikleri maalesef bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra, sanayide yaşanan gelişmelerle birlikte, Roman vatandaşlarımızın kendi el sanatları ile ürettikleri ürünlerin piyasada fiyatlarının düşmesi, tekstil sektöründe firmaların kapanması veya makineleşme ile birlikte işçiye duyulan ihtiyacın azalması gibi sebeplerle, Roman vatandaşların zaten kısıtlı olan iş imkânları iyice daralmıştır. Yine benzer sebeplerle, tarımsal işçi talebinde de yaşanan azalmalar önemli bir problem olarak Roman vatandaşlarımızın karşısına çıkmaktadır.

Bu noktada, istihdamı gerçekleştirecek olanlar işverenlerdir. Roman vatandaşlarımıza işi sağlayacak olan kişilerde de bir dönüşüme ihtiyacımız var. Çünkü çoğu Roman vatandaşımız iş bulabilmek için ikametgâhlarını başka mahallelerde gösteriyorlar. Bu sebeple, Romanların istihdamında öncelikle işveren açılımına ihtiyacımız var. İşvereni kesinlikle bu işin içine çekmeliyiz.

Ayrıca, Roman vatandaşlarımızda hangi becerileri keşfedeceğiz, bunu belirlemeliyiz. Yapılan bütün çalışmaları belge haline getirmeliyiz. Eğitim, sağlık, konut ve diğer sorunların çözümü paket olarak sunulmalıdır. Bizler bu konularda hükümete haklar noktasında baskı yapabiliriz.

Birçok proje yazıldığından fakat bu projelerin kabul görmediğinden şikâyet eden Romanlar var. Unutmamalıyız ki, çok iyi projeler yazabiliriz fakat bizlerin aynı zamanda bu projeleri

uygulayacak çok güçlü STK'lara, kurumlara ve insan kaynağına ihtiyacımız var. Romanlar bu konularda güçlü yapılar oluşturmalıdır. Çünkü son 10 yıldır proje uygulayıcı olarak gösterilen birçok STK'nın vergi borcu olmasından dolayı projeleri reddedilmiştir.

Bölgeler için özel protokoller ve Romanların istihdamı için özel kotalar tanınmalıdır. Artık istihdam başlığı daraltılmalı ve bu konular daha özel başlıklar üzerinden konuşulmalıdır. Bundan sonraki toplantılar nokta atışı şeklinde sonuç odaklı olmalı ve kesinlikle rapor olarak somutlaştırılmalıdır.

Mesleki eğitimler kapsamında verilen kurslardan önce, bir günlük uyum eğitimi verilerek kursiyerler bilinçlendirilmelidir. "Kurs süresi nedir? Sağlanan imkânlar nelerdir? Kaç gün gelmezseniz ne olur? İstihdam garantisi nedir?" gibi cevabı basit olan bilgiler kursiyerlere aktarılmalıdır. Bu yolla kurslara katılacak Roman vatandaşlarımız da bilinçlendirilmiş olur.

Ayrıca, Roman vatandaşlarımızın sorunları ile ilgili olarak yerel yönetimler ve yerel aktörlerin inisiyatif alması sorunun çözümü adına önemlidir."

SORULAR & CEVAPLAR-PANEL I

ENİS BAĞDADIÖĞLU, TÜRK-İŞ TEMSİLCİSİ:

“Avrupa Birliği, bu olaya insan hakları açısından bakmaktadır. Türkiye’de de bunu bu şekilde tartışmamız önemlidir. Meseleyi yalnızca Romanlar olarak görmemeliyiz, çünkü, yoksulluk, eğitimsizlik ve işsizlik bütün insanların baş etmek zorunda olduğu sorunlardır. Bu sorunların çözümü ancak işbirliği ile mümkündür. Sadece İŞKUR ve MEB değil bütün taraflar işin içinde olmalı, Romanlar da kendi içlerinde daha bütüncül yapılara kavuşmalıdır. Romanların mesleki eğitimleri ve istihdamı ile ilgili bir yol haritası belirlenmeli ve bu bir strateji halinde getirilmelidir. Romanlar da gelip bu çalışmalara dâhil olarak işlerini takip etmelidirler. Sorunları hakkında en iyi çözüm önerilerini getirecek olanlar yine kendileridir.”

HASAN HÜSEYİN KARABACAK, TİRE ROMAN DERNEĞİ TEMSİLCİSİ:

“KOSGEB’in verdiği girişimcilik desteklerinden faydalanabilmek için en az 10 bin liralık bir sermayenin olması gerektiği iletilmiştir. Ancak Roman vatandaşlarımızın hiçbirinin bu kadar parası yoktur. Sıfır bütçeye sahip Roman vatandaşlar için de girişimcilik desteği paketleri tasarlanmalıdır.”

**PANEL II: ROMAN VATANDAŞLARININ İŞGÜCÜ PİYASASINA
ENTEGRASYONLARININ ARTIRILMASI İÇİN POLİTİKA ÖNERİLERİ**

PANEL BAŞKANI: DOÇ. DR. EMİNE DİDEM EVCİ KİRAZ, ADNAN MENDERES
ÜNİVERSİTESİ ROMAN ARAŞTIRMA VE EĞİTİM MERKEZİ BAŞKANI

PANELİST: LİDA KITA,

AVRUPA EĞİTİM VAKFI (ETF) PROJE LİDERİ:

Soru 1 ve 2: Avrupa’da yürütülen çalışmalardan elde ettiğiniz temel çıktılardan bahsedebilir misiniz? Eğitim ve istihdam arasında köprü kurulmalı denildi hep, bu konudaki politika öncelikleri neler olmalıdır?

Cevap 1 ve 2: “Birbirimizden öğrenecek çok fazla tecrübemiz var. Bilgi alış verişi ve istişare her zaman çok önemlidir. Ben şunu sormak istiyorum. Bu panellerde Roman vatandaşlar neden yok? Ayrıca Roman kadınlar nerede? Bu salonda işverenler de olmalıdır.

Tüm ortakların bir araya geldiği grup çalışmalarının sayılarını arttırmalıyız. Yapılan tüm çalışma ve değerlendirmelerde “*Romanlar ve Diğerleri*” vurgusu yapılmamalı, “*Biz*” olgusu ön plana çıkarılmalıdır.”

PANELİST: MABERA KAMBERI,

MAKEDONYA ÇALIŞMA VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
KOORDİNASYON VE TEKNİK YARDIM BÖLÜM BAŞKANI:

Soru 1 ve 2: Roman 10 Yılı Girişimi nedir? Makedonya’da Romanlara yönelik işgücüne entegrasyon çalışmaları ne şekilde yürütülmektedir?

Cevap 1 ve 2: “Makedonya’da hiçbir zaman Romanlara özel önlem ve politikalar olmadı. Problemlerimizi genel politikalar üzerinden çözüme yöntemini izledik. Uluslararası girişimlerle birlikte eğitim, istihdam, konut ve sağlık konularında genel eylem planları ortaya koymaya başladık. Bu konuda Türkiye’deki sorunların çözümü adına Romanlar için özel politikalar yerine genel politikalar üzerinden çözüme odaklanmak gerekir. Bu noktada Romanlara özel önlemler alınmamalı ancak Romanlar dışlanmadan ve tüm sorunları çözülecek şekilde politikalar tasarlanmalıdır.

Makedonya, Türkiye'yi Roman 10 Yılı Girişimi'ne davet etmiş bulunmaktadır. Üye sayısı 12 olan Girişim için 13. üyenin Türkiye olması temennisindeyiz. Makedonya ve Türkiye birlikte çalışırsa bilgi ve deneyimler çok daha etkin bir şekilde paylaşılabilir.

Romanların istihdamı üzerine ulusal düzeyde bir bütçe tahsis edilmelidir. Meselenin çözümü noktasında yerel düzeyde aktörler çok iyi kullanılmalı ve böylece doğrudan kişilere ulaşılmalıdır. Diğer ülkelerle işbirliği arttırılmalı, IPA fonları ve diğer yapısal fonlar konu ile ilgili ortak projelerde kullanılmalıdır.”

PANELİST: JUDİT-ANDRE KACSO,

AVRUPA KÜLTÜRLERARASI MERKEZİ VE İNSAN HAKLARI OFİSİ
KOORDİNATÖRÜ:

Soru 1 ve 2: Romanya'da Roman vatandaşların sosyal topluma ve işgücü piyasasına entegre olmaları için ne gibi hukuki düzenlemeler mevcuttur? Konu ile ilgili ne gibi politikalar uygulanmaktadır?

Cevap 1 ve 2: “Ülkemizde siyasi temsil konusunda, Roman vatandaşlar da dâhil olmak üzere her türlü azınlık mecliste bir yer sahibidir. Yerel düzeyde seçime katılabilmektedirler. Ayrıca kendilerine ait bir konseyleri bulunmaktadır.

Çözümü gereken en büyük sorun ayrımcılıktır. Roman kadınlar ise hem Roman oldukları için hem de kadın oldukları için iki kere ayrımcılıkla karşı karşıya gelmekteydiler. Bu sebeple ülkemizde ayrımcılık yapmama yasası uygulamaya geçti.

Ülkemizde meslek fuarları düzenlemekteyiz. Bu fuarlardan bazıları özellikle Romanlara yönelik olarak düzenlenmektedir. Ancak bu noktada çok uluslu şirketler Romanların istihdamına çok fazla destek vermedikleri için fazla işe yerleştirme yapamadık. İşverenlerin çoğunluğu da en az lise öğrenimi şart koştuğu için Romanlar birçok işten mahrum kaldı. Bu sebeple eğitimin ne derece önemli olduğunu bir kez daha anladık.

Karşılaştığımız ve sizin de karşılaştığınız önemli sorunlardan biri de işsizlerin istihdam kurumuna kayıtlı olmamalarıdır. Birçok Roman vatandaş kayıt olmaları gerektiğini dahi bilmemektedir ve yine birçoğunun nüfus cüzdanı bulunmamaktadır.

Hayata geçen bir proje ile “okul aracıları” ortaya çıktı. Bu kişiler toplum ve okul arasında bir köprü oluşturmaya başladılar. Bu sayede ilerleyen yıllarda okul terkleri azalmaya başladı. Daha sonra “okul aracıları” genel politika haline dönüştü ve bu kişiler maaşlarını devletten almaya başladılar. Yine eğitimle alakalı olarak, okullarda Roman öğrenciler için asgari sayıyı belirleyen kota uygulamasına geçildi.”

PANELİST: SHPRESA AGUSHI,

KOSOVA KADIN AĞI, KOSOVALI ROMAN ASHKALİ VE MISIRLI KADINLAR ÖRGÜTÜ TEMSİLCİSİ:

Soru 1 ve 2: Kosova’da Romanların entegrasyonu için ne gibi politikalar mevcuttur? Kurumunuzu ve Kurumunuz faaliyetlerini tanıtır mısınız?

Cevap 1 ve 2: “2000 yılı Aralık ayında faaliyetlerimize gayri resmi olarak başladık. Başlangıçta Açık Toplum Vakfı’nın desteği ile faaliyetlerimize devam ettik ve 2006 yılında çalışmalarımızı resmi platforma taşıdık. Kadınları, Romanları ve Mısırlı kadınları destekleyen STK’ları bir araya getirdik ve diğer STK’larında girişimimize katılım sağlaması için çalışmalarımıza devam etmekteyiz. Şu anda ağımıza 13 STK üyedir ve 10 aktivist ile çalışmalarımıza devam etmekteyiz. Bu çalışmalarımızda Roman erkekler de bize destek vermektedir. Kurum olarak Romanların ve kadınların toplum içindeki durumlarını ve sorunlarını tespit etmeye çalıştık. Bu kapsamda, mevcut üye STK’ların kapasitelerini arttırma yönünde çalışmalar yürütmekteyiz.

Kosova’da, kadınların eğitimi, aile içi şiddetin önlenmesi ve istihdam önemli öncelikler olarak ön plana çıkmaktadır. Kurumumuz Roman kadınların eğitimi hakkında STK’larla ve kamu kurumlarıyla lobi çalışmaları yürütmekte ve eğitim konusunu anaokulundan itibaren özenli bir şekilde ele alacak politikaların yürütülmesi için çalışmalar yapmaktadır. Kurumumuz tarafından kurslar düzenlenmekte, kızların okula yönelimini desteklemek üzere ücretsiz ders kitapları dağıtılmakta, çeşitli kampanyalar ile okula devam için aileleri bilinçlendirme çalışmaları yürütülmektedir. Henüz çok büyük başarılar elde etmiş değiliz ancak biz kendi çalışmalarımızla 60 civarında Roman’ı üniversiteye kazandırdık. Romanların sorunlarını tespit eden bir belge hazırladık ve şu sonuç açığa çıktı; temel sorunlarla birlikte

Sırp toplumuna her konuda tanınan öncelik Romanların önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Romanlar devlete ulaşmak istiyorlarsa kamu ile yüz yüze gelmeli, kendilerini unutturmamalıdır.

Genel olarak görülüyor ki çalışan Roman kadınların sayısı oldukça az, çalışanlar ise nitelik gerektirmeyecek işlerde çalışmaktadırlar. Bu sebeple, kendilerine verilecek eğitimlerin hem geleneksel meslekleri üzerine hem de küresel pazarın ihtiyaçlarını karşılayacak alanlarda olması gerekmektedir.

Dikkat çekmek istediğim diğer bir husus da Roman kadınların STK'lar içerisindeki rollerinin güçlendirilmesi gerektiğidir.”

PANELİST: LÜTFİ İNCİROĞLU,
ÇSGB ÇALIŞMA GENEL MÜDÜR YARDIMCISI,

Soru 1 ve 2: Dünyada ve Türkiye’de ayrımcılığı önlemek adına neler yapılmaktadır? Roman vatandaşların devletten beklentileri nelerdir, bu konuda ne gibi çalışmalar yürütülmektedir?

Cevap 1 ve 2: “Ayrımcılık evrensel olarak kınanmaktadır. Ancak, her ne kadar kınanıyor olsa da çalışma hayatında hala ayrımcılığın önüne geçilememiştir. İş bulmak bir başkasının ön yargılarına bağlı olmamalı, herkese eşit şartlarda fırsatlar sunulmalıdır. Bunu tesis edebilmek adına ILO’nun çeşitli düzenlemeleri mevcuttur. Türkiye’de de kanun önünde eşitlik ilkesi ayrımcılığın önündeki en büyük düzenlemedir ve anayasada yer almaktadır. Yine 4857 sayılı İş Kanunu’nda iş ilişkisinde herhangi bir ayrımcılığın yapılamayacağı belirtilmiştir. Tabi bu noktada gerek dünyada gerek ülkemizde mevzuat düzenlemeleri tek başına yeterli olamamaktadır. Yanlış algıların kırılması gerekmektedir. Bu da ancak eğitimle ve ortak hareket ederek farkındalığın artırılması ile mümkündür.

Türkiye olarak mevzuatlarımızdaki ayrımcılığı anımsatan hükümleri temizledik. Hatta şu an çok olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. Ayrımcılığın ortadan kaldırılması kapsamında Ayrımcılıkla Mücadele Yasa Taslağı şu an mecliste gündemdedir ve eğer bu taslak yasalara ise bir eşitlik kurumunun kurulması gündeme gelecektir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın bu çalışmayı özellikle takip ettiğini belirtmek isterim.

Roman vatandaşlarımızın bizlerden genel olarak talepleri ise şu şekildedir:

- Sosyal sorumluluk projeleri ile özellikle sanayi bölgelerinde Romanların çalıştırılmasına yönelik teşvikler sağlanması,
- Mesleki eğitimlerde Romanların özel durumları ve yapıları göz önünde bulundurularak, bu eğitimlerin mahallelere taşınması,
- Roman çalıştırma zorunluluğu şeklinde kotalar konulması,
- Romanlara özel danışmanlık hizmeti verilmesi,
- Romanlara yönelik girişimcilik olanakları sağlanması.

PANELİST: MEHMET ALİ ÖZKAN,

İŞKUR GENEL MÜDÜR YARDIMCISI:

Soru 1 ve 2: İŞKUR, Roman vatandaşların istihdamına yönelik nasıl bir politika izlemektedir? Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yürütülen İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonu Kapsamında İŞKUR ne gibi çalışmalar yapmaktadır?

Cevap 1 ve 2: “İŞKUR, Roman nüfusunun yoğunlaştığı İzmir, Çanakkale, Edirne, Tekirdağ başta olmak üzere toplam 16 ilde istihdamı kolaylaştırıcı çalışmalar gerçekleştirmektedir. Roman vatandaşlara yönelik bu çalışmaların temel amacı, istihdam alanında Roman vatandaşlarımızın karşılaştıkları engelleri aşmalarını sağlamaktır. Yapılan çalışmalar ile:

- Roman kültürüne ve mesleki eğilimlerine göre mesleki eğitim verilmesi,
- İşgücü uyum hizmetlerinden ve kurslardan öncelikli olarak faydalanmalarının sağlanarak, sosyal hayata entegrasyonlarının sağlanması,
- Dezavantajlı konumda oldukları için bu kişilerin istihdamına yönelik çözümler üretilmesi,
- Sanayi bölgelerinde sosyal sorumluluk projeleriyle desteklenerek, hedef kitle olarak Roman vatandaşların belirlenerek istihdamlarının artırılması,
- İşsiz ve vasıfsız durumda olanlara yönelik meslek kazandırıcı kurslar açılarak, istihdam olanaklarının artırılması,

- Ulusal İstihdam Stratejisinde Roman vatandaşların da önceliklendirilmesi,
- Çağın gereklerine uygun, üretime endeksli meslek profillerine geçişlerine yönelik danışmanlık hizmetleri ile katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

Bu hedefler kapsamında genel olarak:

- Roman vatandaşların isteklerine ve genel eğilimlerine göre düzenlenen mesleki kurslar ile en az %20 oranında istihdam garantisi sağlanarak, Roman vatandaşların çalışma hayatına girişlerinin önündeki engeller aşılmaktadır.
- Önde gelen Roman dernek ve temsilcileri ile çeşitli zamanlarda toplantılar gerçekleştirilerek bilgi alışverişinde bulunmaktadır.
- Yalnızca Roman vatandaşlarımız için değil, Roman vatandaşlarımızın da içerisinde yer aldığı, “Sosyal Dışlanmışlık” yaşayan bütün dezavantajlı vatandaşlarımız için “Sosyal İçerme” kapsamında çalışmalar devam etmektedir.

Somut bir örnek olarak İzmir ilimizde yapılan çalışmalarını sizlerle paylaşmak istiyorum. İzmir İl Müdürlüğümüz bu kapsamındaki faaliyetlerine yoğun olarak devam etmektedir.

- İŞKUR İzmir İl Müdürlüğü, Romanlara sunulabilecek kurumsal hizmetlerin neler olabileceği konusunda İzmir Romanlar Derneği ile görüşmüş; bu bağlamda İzmir’de yaşayan Romanların yaşayışları, uğraşları, sorunları ve beklentileri masaya yatırılmış ve yapılan ön değerlendirmeler sonucunda da bir eylem planının uygulanmasına karar verilmiştir.
- İzmir’de Romanların yaşadığı mahallelerde toplumsal bilinçlendirme adına toplantılar düzenlenmiştir.
- İzmir ilinde uygulanabilecek projeler belirlenmiştir.
- İŞKUR İzmir İl Müdürlüğü, mahalle muhtarları, İzmir Romanlar Derneği’nin katıldığı toplantılar düzenlenerek; işgücü uyum hizmetleri ve işe yerleştirme ile ilgili Roman vatandaşlarımız bilinçlendirilmiştir.
- KOSGEB kendi işini kurmak isteyenlere yönelik hizmetleri konusunda Roman vatandaşları bilgilendirmiştir.
- Romanlara yönelik olarak kilimcilik, sebze meyve yetiştiriciliği gibi kurslar düzenlenerek Roman vatandaşlarının işgücü uyum hizmetlerinden yararlanması sağlanmıştır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yürütülen İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı (İKG) çerçevesinde:

- İstihdam Önceliği,
- Eğitim Önceliği,
- Hayat Boyu Öğrenme Önceliği,
- Sosyal İçerme Önceliği ve
- Teknik Yardım Önceliği belirlenmiştir.

Bu önceliklerden konumuzla doğrudan bağlantılı olan öncelik Sosyal İçerme Önceliği'dir. Avrupa Birliği tarafından, yoksulların ve toplumda ekonomik ve sosyal hayata katılımında zorlanan kişi ve grupların toplumsal yaşama daha fazla katılımlarını amaçlayan bir strateji olan Sosyal İçerme tedbiri kapsamında;

- Dezavantajlı kişilerin istihdam edilebilirliğinin artırılması,
- İşgücü piyasasına erişimlerinin kolaylaştırılması ve işgücü piyasasına girişlerinin önünde yer alan engellerin kaldırılması,
- İşgücü piyasası ve sosyal koruma alanındaki kurumlar ve mekanizmalar arasında daha iyi bir işleyiş ve koordinasyon sağlanması hedeflenmektedir.

İŞKUR İl Müdürlükleri'nde yerel tabanda özel çalışma ve projeler yürütülmekte, Genel Müdürlüğümüzde ise konu ile alakalı makro düzeyde önemli bir operasyonun hazırlık çalışmaları yoğun bir şekilde sürdürülmektedir.

Roman vatandaşlarımızın sorunlarının çözümünde uzun vadeli çalışmalar faydalı olacaktır. Kısa vadede ise Romanların işgücü piyasası içerisinde diğerleri ile rekabet edebilir seviyelere getirilmesi planlanmaktadır.”

SORULAR & CEVAPLAR-PANEL II

ERCÜMENT İŞİK, ÇSGB AB KOORDİNASYON DAİRESİ BAŞKANI:

“Sosyal İçerme başlığı altında Romanlar için hayata geçirmeyi planladığımız projelerimiz bulunmaktadır. Bu açıdan bu çalıştayın son derece verimli olduğunu belirtmek istiyorum. Bundan sonraki dönemde projelerimizi burada edindiğimiz fikirler çerçevesinde şekillendireceğiz. Bu kapsamda, diğer ortaklarla birlikte proje şekillendirme ekipleri kurabiliriz. Kurumlar ve STK’lar arasındaki işbirliğini arttırıcı faaliyetler düzenleyebiliriz.”

EYÜP BEKMEZCİ, KARABAĞLAR ROMAN DERNEĞİ TEMSİLCİSİ:

“Romanların eğitimi çok önemlidir. İŞKUR bu konuda meslek kurslarını Roman mahallelerine kaydırmalıdır. Okuma-yazma, aile eğitimi, toplumsal cinsiyet eğitimi ve mesleki eğitim gibi kurslarda hepsi bir arada Romanlara verilmelidir. Aynı zamanda kurslar bireysel ve ailesel odaklı olarak iki yönlü yürütülmelidir.”

KEVSER TOPKAR TERZIOĞLU, ÜSKÜDAR BELEDİYESİ TEMSİLCİSİ:

“Ülkemizde mevzuatlar yönünden ayrımcılığa dair bir sıkıntı mevcut değildir. Her hangi bir Türk vatandaşı etnik kimliği hiç önemli olmadan devletin sunduğu bütün imkanlardan faydalanabilmektedir. Bizdeki kimlik sorunu bu açıdan bakıldığında etnik değil, Romanların nüfus cüzdanlarının olmaması üzerinedir. Ailelerde resmi nikah bulunmaması sebebiyle çocukların ve ailelerinin ikametgâhları ve nüfus cüzdanları yoktur. STK’lar Roman vatandaşların nüfus cüzdanı sahibi olmaları yönünde gerekli çalışmaları kendi içlerinde yaparlarsa en azından ilk adım atılmış olacaktır.”

MABERA KAMBERİ MAKEDONYA ÇALIŞMA VE SOSYAL POLİTİKALAR
BAKANLIĞI KOORDİNASYON VE TEKNİK YARDIM BÖLÜM BAŞKANI:

“Roman meselesi bizde hükümetin sorunu ve sorumluluğu olarak görülmektedir. Türkiye’de konu ile alakalı olarak somut ve hızlı adımlar atmaya devam etmelidir.”

LİDA KITA AVRUPA EĞİTİM VAKFI (ETF) PROJE LİDERİ

“Hükümet ve Kurumlar Roman toplumuna yaklaşabilmek için neler yapması gerektiğini belirlemelidir. Nüfusa ve İstihdam Kurumuna kayıt olmalarının kendilerine külfet değil fayda

getireceği anlatılmalıdır. Yani sorunu “Onlar kaydolmuyorlar, yapabileceğimiz bir şey yok.” anlayışından çıkarmalı ve sorunların arkasındaki nedenleri görerek bu nedenler üzerine çalışmalar yapmalıyız.”

KAPANIŞ KONUŞMALARI

ABDULLAH CİSTİR, İZMİR ROMAN DERNEĞİ BAŞKANI:

“Avrupa’da konu ile alakalı çalışmalar 1997 yılında Amsterdam Anlaşması ile bağlanmış ve bu çalışmalar 2001 yılına gelindiğinde üye ülkeler için bağlayıcı hale gelmiştir ve bugün bu çalışmalar dört temel öncelik üzerinden yönetilmektedir. Bunlar:

- İstihdama katılımı kolaylaştırmak,
- Sosyal Dışlanma risklerini önlemek,
- Korumasız gruplara yardım etmek,
- İlgili bütün tarafları seferber etmektir.

Artık bu konuda diyalog süreci başlamalı ve bizler artık birbirimizle iletişime geçmeliyiz. Meselenin temelinde yer alan ayrımcılığı ortadan kaldırmak için, ayrımcılıkla ilgili şu an mecliste olan yasa tasarısı mutlaka yasalaşmalıdır. Tüm bu konuşulanlar ortada kalmamalıdır. Hizmetlerin yerelde verilerek, bütün sorunlarımıza mahallelerde çözümlerin üretilmesini istiyoruz. Eğitim, konut, sağlık ve istihdam konularında toplumumuz kendi ihtiyaçlarının farkında değiller ve bu konudaki prosedürlerden bihaberdirler. Biz özellikle bu sebeple mahallelerimize gelmenizi istiyoruz.

Toplum Yararına Çalışma Programları, Roman vatandaşlarımızın yoğun olarak yaşadığı 16 ilde de acilen düzenlenmeli ve ilk etapta mesleki nitelik gerektirmeyen işlerde Roman vatandaşlarımız geçici olarak istihdam edilmeleri sağlanmalıdır. Buradan Sayın Bakanımıza şahsınızda arzımızdır. Ayrıca, meclisimizde bir Roman milletvekilimiz bulunmamaktadır. Bu bizler için acı bir gerçektir.

Roman çalıştaylarının sonuçları da aynen Alevi çalıştayları gibi mevzuatlara geçirilmelidir. Kanunlarda ve yönetmeliklerde bazı özel düzenlemeler ve kotalar olmalıdır. Geride olana, dezavantajlı konumda olana pozitif ayrımcılıklar yapılmalıdır. İzmir Roman vatandaşların bu

kadar yoğun yaşadığı bir şehir olmasına rağmen Büyükşehir Belediyesinde Roman çalışan maalesef yoktur.

Yaşanan bu süreçte sadece birkaç kurumu değil, bütün kurumları bu sürece dâhil etmeliyiz. Yoksa bu süreç ağır aksak ilerler ve bir noktada kesinlikle tıkanır. Yine bu süreç içerisinde, yalnızca Romanların topluma ve istihdama entegrasyonu değil aynı zamanda sizlerin de bizlere, toplumumuza entegrasyonunu gerçekleştirmeliyiz. Roman STK'lar olarak her türlü yardım ve işbirliğine açığız. Bizler eşit yurttaşlar olmak istiyoruz.”

IVAN IVANOV, AVRUPA ROMA BİLGİ OFİSİ (ERIO) TEMSİLCİSİ:

“İki günlük bu çalıştay ile farklı uygulamaları öğrenme şansına eriştik. Bu deneyimlerin Türkiye’ye aktarılabilirliği üzerinde durduk. Bilgi alış verişi açısından çok verimli bir çalışma oldu. Burada akademisyenlerin ve konu ile alakalı birçok uzmanın bulunması bizler için son derece önemliydi. Bu çalışma ile sivil diyalog adına önemli bir adım attık ve konu ile alakalı olarak artık hepimiz dürüst davranmaya başladık. Roman vatandaşlar, konu hakkında, sadece Türkiye’de değil, Avrupa’da da büyük hareketlenmelerin olduğunu öğrenmiş oldular.

Bu süreçte, “entegrasyon” kelimesi yerine “kabul” kelimesi kullanılmalıdır. Belirtmek isterim ki Türkiye Romanlar konusunda en samimi ve vatandaşlarına en iyi davranan ülke konumundadır. Süreçleri Avrupa Birliği’nden daha hızlı işletmekte ve bu konuda kararlılık göstermektedir. 20 bin Romanın devletle, özellikle Başbakan ile birebir görüşme fırsatı bulması çok dikkat çekicidir. Bu süreç için “entegrasyon” kelimesini kullanıyor olsak bile kimse kimseye entegre edilmeyi beklememeli veya kimse kimseye entegre olmaya çalışmamalıdır. Bu iki yönlü bir süreçtir ve ortaklaşa çalışmalarla hem Romanlar topluma hem de toplum Romanlara entegre olmalıdır.

Yoksulluğun sadece Romanlarla sınırlı olmadığını farkındayız, ancak diğer etnik azınlıklar birçok alanda haklarına ulaştılar, en azından devlet ile iletişime geçebildiler. Romanlar için aynı durum söz konusu değildir. İdari bir sorun olarak Romanların çoğu nüfusa kayıtlı değildirler ve bu sorun mutlaka aşılmalıdır.

Roman meselesi Türkiye’de konuşulmaya başlandığı zaman devamı olmayacak diye düşündük, fakat bu çalıştay bize gösterdi ki, Türkiye’de hem siyasi irade hem de idari irade mevcuttur. İŞKUR temsilcisi de bunu açık bir şekilde taahhüt etmiştir. Diğer ülkelerde bu yok, bu sebeple yaşanan gelişmeler kesinlikle umut vericidir.

Yaptığımız iki günlük çalışma sonucunda, Roman STK’ların ve vatandaşların kapasitelerinin arttırılması gerektiği sonucuna vardık. Bu son derece önemlidir. Romanların aktif vatandaşlar olabilmeleri için onlara eğitimler vermeliyiz. Yapılan projelerde Roman toplumuna yönelik kapasite artırma bileşenleri koymalı bu şekilde onların bağımlılıklarını ortadan kaldırmalıyız. Yani kısaca Romanlara balık değil olta vermeliyiz. Türkiye bunu yaparken çeşitli ortaklıklar yapmalı, ulusal ve uluslararası tecrübelerden yararlanmalıdır.

Yapılan bütün çalışmalarda Romanların katılımları ve yönlendirmeleri çok önemlidir. Onları dâhil etmediğinizde birtakım sıkıntılar yaşanmaktadır. Örnek olarak, Roman mahallesinde kadın sağlığı ve hastalıkları üzerine kurulan bir merkezde erkek jinekoloji uzmanlarının görevlendirilmesi sebebiyle hiçbir hamile veya hasta kadının bu merkeze gitmediğini biliyoruz. Bunun çok basit bir sebebi var; Roman kadınlar erkek uzmanlara muayene olmak istememektedirler.

Romanları var olan fonların kullanımı gibi finansal konularda ve idari alanlarda geliştirmek gerekmektedir. Romanlar şunun farkına varmalıdır, Avrupa Birliği’nden sağlanan finansman doğrudan ellerine gelmeyecektir. Bu sebeple, Romanlar sistemi ve yöntemi öğrenmelidirler. Diğer türlü cesaretleri kırılmaktadır.”

WALTER WOLF, AVRUPA KOMİSYONU İSTİHDAM, SOSYAL İŞLER VE İÇERME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ TEMSİLCİSİ:

“Türkiye ile 2004 yılından beri çalışmaktayız. Roman Açılımı adına önemli gelişmeler kaydediyoruz. Yapılacakları ve sürecin getirdiği zorlukları üstlenen bir kurumun varlığı süreç adına olumludur. Yalnızca İŞKUR Genel Müdürlüğü değil İl Müdürlükleri ve diğer yerel yönetimler de işi sırtlandılar. Bu süreçte her kesimden ortaklara ihtiyaç duymaktayız. STK'lara mutlaka ihtiyacımız var ama idari ve kamu kesimi ortaklarına olan ihtiyacımız da çok önemlidir.

İŞKUR bu konuda tecrübelerini diğer kurumlarla paylaşmalı ve uluslararası tecrübeleri bünyesine kazandırmalıdır. Bu çalışma ile İspanya'nın ve diğer bazı ülkelerin deneyimlerini dinleme fırsatı bulduk. Yapılan bütün konuşmalardan yeni fikirler ve dersler çıkarmalıyız. Yapılan çalıştayın başarılı geçtiği ve bu gibi bilgi paylaşımlarının devam etmesi gerektiği kanaatindeyim.

İŞKUR'a sorunların çözümüne dair inisiyatif aldığı için teşekkür ediyorum. Siyasi ve idari destekçilere, STK'lara ve Romanları temsil eden herkese tekrar teşekkür etmek istiyorum.”

DOÇ. DR. M. KEMAL BİÇERLİ, İŞKUR GENEL MÜDÜRÜ:

“Son derece verimli bir çalışma gerçekleştirdiğimiz inancındayım. Burada bu çalışmadan İŞKUR olarak önemli ölçüde beslendik. Pazartesi gününden itibaren madde madde bir yol haritası oluşturmak için çalışmalarımıza başlayacağız. Sizler bu konunun takipçisi olabilirsiniz. Organizasyonda emeği geçen başta Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığımıza, İzmir İl Müdürlüğümüze, ilgili tüm mesai arkadaşlarıma, Avrupa Komisyonu TAIEX ofisine ve katılım gerçekleştiren bütün davetlilerimize tek tek teşekkür etmek istiyorum.”

GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

Bu bölümde 15-16 Eylül 2011 tarihlerinde, İzmir Hilton Oteli'nde, İŞKUR ve TAIEX işbirliği ile düzenlenen "Roman Vatandaşlarımızın İşgücü Piyasasına Entegrasyonları" isimli seminerde, katılımcıların dile getirdiği bütün öneri ve görüşler derlenerek maddeler halinde sıralanmış ve yazılan raporun özeti niteliğinde bilgilerinize sunulmaktadır.

- Romanlara ekonomik ve sosyal hakların verilmesi için maddi kaynak planlamasından önce süreç planlaması yapılmalıdır.
- Sosyal İçerme politikaları geliştirilmelidir.
- Uzun vadeli ve sonuç odaklı yaklaşımlar benimsenmelidir.
- Roman vatandaşların bütün süreçlere dâhil edilmeleri gerekmektedir.
- Yerel ve merkezi aktörlerin, STK'ların ve kamunun bir araya gelmesi, işbirliği ve eşgüdüm içinde çalışması sağlanmalıdır.
- Ayrımcılıkla mücadele için toplumun geneline yönelik politikalar geliştirilmelidir.
- Azınlıklar ve dezavantajlı gruplar için bazı özel fonlar tahsis edilmelidir.
- Romanların düzenli gelir getirici işlerde istihdam edilmeleri amaçlanmalıdır.
- Romanların sorunlarına yönelik farkındalığın artırılması gerekmektedir.
- Romanlara yönelik stratejiler oluşturulurken Romanların bireysel, toplumsal ve ailevi durumları bir arada değerlendirilmelidir.
- Ulusal boyutta hedeflenmiş, sadece Romanlar için olmayan ancak Romanları mutlaka içeren hizmetler oluşturulmalıdır.
- Pilot projeler vasıtasıyla ilk adımlar atılmalıdır.
- Belirlenen hedefleri gerçekleştirecek profesyonel çalışanlar istihdam edilmelidir.
- Romanlara özgü kişiselleştirilmiş programlar ile danışmanlık hizmetleri verilmelidir.
- Romanlara yönelik olarak ulusal ve yerel seviyelerde politik kararların alınması sağlanmalıdır.

- Romanlar ve diğer dezavantajlı gruplarla ilgili ulusal tecrübeler değerlendirilmelidir.
- Roman vatandaşların istihdamını sağlamak amacıyla zorunlu kotalar belirlenmelidir.
- Roman çocukları, Roman okulları olarak anılan okullarda toplumdaki ayrıştırılmamalıdır.
- İŞKUR tarafından Roman mahallelerinde meslek kursları açılmalıdır.
- Romanların istihdamında işverenler sürece dâhil edilmelidir.
- Çalışan ve meslek sahibi olan Romanların diğer Romanlara yol gösterebilmesi için fırsatlar oluşturulmalıdır.
- İŞKUR, Romanlara yönelik özel eğitim programlarını yoğunlaştırmalıdır.
- Romanların kültürlerine ve mesleki eğilimlerine yönelik mesleki eğitim programları oluşturulmalıdır.
- Sanayi bölgelerinde sosyal sorumluluk projeleri kapsamında Romanların istihdam edilmeleri sağlanmalıdır.
- Roman vatandaşlar sahip oldukları hak ve fırsatlar konularında bilinçlendirilmelidir.
- Eğitim, barınma, sağlık, istihdam ve ayrımcılık sorunları bir arada değerlendirilmeli ve birbirine paralel çözümler üretilmelidir.
- Okul devamsızlığı, okulu terk, başarı düşüklüğü ve erken evlilik gibi sorunlar özel olarak irdelenmelidir.
- Romanların sosyal güvenceye sahip olmaları sağlanmalıdır.
- Romanlar arasındaki işbirliği ve iletişim güçlendirilmelidir.
- Roman kadınların istihdama girebilmelerinin önündeki geleneksel engeller ortadan kaldırılmalıdır.
- Romanların, müzik yapma, çiçek satma gibi özelliklerine yapılan toplumsal atıflar aşılmalı, Romanların diğer mesleklerde de kendilerine yer edinebilmeleri sağlanmalıdır.
- Romanlarla ilgili yapılan çalışmalardan ülke genelindeki bütün Romanların haberdar olması sağlanmalıdır.
- Romanların yaptığı geleneksel işler kültürel miras kapsamına alınmalıdır.

- Roman girişimciliğini desteklemek için teşvikler sağlanmalıdır.
- Emniyet Müdürü, Belediye Başkanı gibi yerel aktörler, olumsuz örneklerin Roman toplumundan ayıklanması konusunda Romanlara destek olacak çalışmalar yürütmelidir.
- İş ve Meslek Danışmanları, Romanlarla bire bir iletişime geçerek yeni mesleklerin tanıtımı ve istihdam konusunda Romanlara rehberlik yapmalıdır.
- İŞKUR tarafından yapılacak bölgesel çalışmalarla Romanların istek ve ihtiyaçları belirlenmelidir.
- İstihdam ayağının güçlendirilmesi için TOBB'un ve sanayi odalarının çözüm süreçlerine dâhil olmaları sağlanmalıdır.
- Roman açılımının yanı sıra, Romanlar için işveren açılımının gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.
- Romanlara sağlanacak işlerde insanca iş kavramına özen gösterilmelidir.
- Romanların kamu kuruluşlarına erişimi kolaylaştırılmalıdır.
- Romanların nüfus cüzdanı sahibi olmaları için etkin çalışmalar yürütülmelidir.
- İŞKUR veri toplama sürecini tamamlamalı ve Avrupa Birliği örneklerinden faydalanarak pilot bölgelerde uygulamalara başlamalıdır.
- Romanlar için tüm kamu kurumlarının kısa ve uzun süreli planlar yapması sağlanmalıdır.
- Roman ailelere yönelik danışmanlar belirlenmeli ve Roman mahallelerine ev ziyaretleri düzenlenmelidir.
- Roman kadınlara yönelik çalışmalar artırılmalıdır.
- İstihdam alanında ayrımcılık yapan işverenlere ceza uygulanabilmesinin önü açılmalıdır.
- Romanlarla birlikte toplum da eğitilmelidir.
- İŞKUR ve MEB Romanlarla ilgili çalışmalarını birleştirmelidirler.
- Romanların sosyal kurumlara ulaşmaları beklenmeden, sosyal kurumların Romanlara ulaşması sağlanmalıdır.
- Roman mahallelerinde sosyal ve kültürel merkezler açılmalıdır.

- Romanların kamu kurum ve kuruluşlarında, okullarda, meslek kuruluşlarında ve siyasi partilerde temsil edilmeleri sağlanmalıdır.
- Romanlar için kısa, orta ve uzun vadeli sürdürülebilir istihdam fırsatları yaratılmalıdır.
- İŞKUR yapacağı her projede hem sosyal hem ekonomik olarak Romanları hedef kitle olarak belirlemelidir.
- İstihdam, sağlık ve eğitimde Romanlarla kamu kurumları arasında aracılığa yönelik modeller geliştirilmelidir.
- Romanlar kendi içlerinde alt gruplara ayrılmalı, bu grupların demografik yapılarına göre özel politikalar geliştirmelidir.
- İŞKUR, Romanlar için yalnızca işçi değil aynı zamanda işveren yetiştirecek programlar hazırlamalıdır.
- KOSGEB, kurumsal anlamda Romanlarla ilgili özel bir birim oluşturmalı ve Romanların kapasitelerini artırmak için birtakım programlar düzenlemelidir.
- Mevzuatlarda Romanlara kredi verilmesinin kolaylaştırılması için çalışmalar yürütülmelidir.
- Ayrımcılığın önlenmesine yönelik insan hakları dersleri verilmelidir.
- Avrupa Eğitim Vakfı vasıtasıyla Romanlarla ilgili Avrupa'daki iyi uygulama örneklerine ulaşılmalıdır.
- Romanların istihdamı için kurulacak olan uygulama sistemi içerisinde lider kurum İŞKUR olmalıdır. Bu sisteme işverenler ve kamu-işveren-işsiz bağlantısını sağlayacak aracılarında katılımı sağlanmalıdır.
- Dışlanmış Roman toplumunun ne şekilde içerileceği sorusu cevaplanmalıdır.
- Roman STK'larının kapasitelerinin artırılması için çalışmalar yapılmalıdır.
- Roman kadınları STK'lar içerisinde ve diğer bütün süreçlerde aktif hale getirilmelidir.
- Avrupa Birliği standartları kapsamında ulusal Roman stratejisi belirlenmelidir.
- "Roman Açılımı" olarak başlayan süreç "Roman Diyalogu"na dönüştürülmeli toplumsal etkileşim sağlanmalıdır.

- Gelecek kuşakları sağlıklı bir şekilde yetiştirebilmek için temel eğitim çalışmaları yoğunlaştırılmalıdır.
- Türkiye, Romanlara yönelik çalışmalarında Makedonya, Bulgaristan, Romanya gibi ülkelerin deneyimlerinden faydalanmak için işbirliğini artırmalıdır.
- Romanların istihdamı sürecinde İŞKUR ve diğer kamu kurumları doğrudan düzenleyici tavırlardan kaçınmalı, Romanlarla işbirliği içinde olmalıdır.
- Güçlü bir idari altyapı oluşturulmalı, yalnızca Roman STK'lar değil diğer STK'lar da sürece dâhil edilmelidir.
- Romanların istihdamını gerçekleştirecek olan iş adamlarına eğitimler verilmeli, onların bakış açısında da değişiklikler oluşmasına çalışmalıdır.
- Romanların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, bölgelerin özel durumları da göz önünde bulundurularak, işverenler ve belediyeler ile yapılacak özel protokoller vasıtasıyla Romanların istihdamına dair özel kotalar belirlenmelidir.
- Sıfır bütçeye sahip Roman vatandaşlar için de girişimcilik desteği paketleri tasarlanmalıdır.
- Tüm ortakların bir araya geldiği grup çalışmalarının ve toplantıların sayısı artırılmalıdır.
- “Romanlar” ve “Diğerleri” şeklindeki algı yıkılarak istihdamda bütüncül bir “Biz” olgusu inşa edilmelidir.
- Romanların istihdamı üzerine ulusal düzeyde bir bütçe tahsis edilmelidir.
- Meselenin çözümü noktasında yerel düzeyde ki aktörler çok iyi kullanılmalı ve böylece doğrudan kişilere ulaşılmalıdır.
- IPA fonları ve diğer yapısal fonlar Romanlarla ilgili projelerde kullanılmalıdır.
- Roman kadınlar hem Roman oldukları için hem de kadın oldukları için iki kere ayrımcılıkla karşı karşıya gelmektedir, bu sebeple Roman kadınlar için özelleştirilmiş programlar düzenlenmelidir.
- Romanlara yönelik özel istihdam ve meslek fuarları düzenlenmelidir.
- Romanların İŞKUR'a kayıtları sağlanmalıdır.
- Roman toplumu ile okullar arasında köprü olacak, Roman çocukların okullara kayıt ve devamına katkı sağlayacak “okul aracıları” devlet tarafından istihdam edilmelidir.

- Sosyal sorumluluk kapsamında, sanayi bölgelerinde Romanların çalıştırılmasını sağlayacak özel teşvikler sunulmalıdır.
- Romanların işgücü uyum hizmetlerinden ve kurslardan öncelikli olarak yararlanmaları sağlanmalıdır.
- Romanlara, nüfus müdürlüğüne ve kamu istihdam kurumuna kayıt olmalarının kendilerine külfet değil fayda getireceği anlatılmalıdır.
- Toplum Yararına Çalışma Programları, Romanların yoğun olarak yaşadığı 16 ilde de acilen düzenlenmeli ve ilk etapta mesleki nitelik gerektirmeyen işlerde Romanlar geçici olarak istihdam edilmelidir.
- Roman çalıştaylarının sonuçları da Alevi çalıştayları gibi mevzuatlara geçirilmelidir.
- Yapılan projelerde Roman toplumuna yönelik kapasite artırma bileşenleri koymalı bu şekilde Romanların bağımlılıkları ortadan kaldırmalıdır.
- Romanlar var olan fonların kullanımı gibi finansal konularda ve idari alanlarda eğitilmelidir.
- İŞKUR, Romanlarla ilgili tecrübelerini diğer kamu kurumları ile paylaşmalı, uluslararası deneyimleri kendi bünyesine kazandırılmalıdır.

SONUÇ

Develet Bakanlığı tarafından, 10 Aralık 2009 tarihinde Roman Sivil Toplum Kuruluşları(STK) temsilcileri ile bir araya gelinerek Roman Vatandaşların yaşadığı sorunların ele alındığı “Roman Çalıştayı” yapılmış olup, çalıştay sonunda bir Rapor yayınlanarak kamuoyu ile paylaşılmıştır. Ardından Sayın Başbakan ile 20 bin dolayındaki Roman vatandaşımızın büyük buluşması 14 Mart 2010 tarihin de gerçekleşmiştir. Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından 15-16 Aralık 2010 tarihlerinde "Türkiye'deki Roman Vatandaşlar" başlıklı bir TAIEX Semineri düzenlenmiş olup, seminerde İstihdam, Barınma, Eğitim ve Sağlık konuları incelenmiştir. İlerleme Raporlarına baktığımızda Türkiye’de yaşayan Roman vatandaşların karşılaştıkları sorunlar, AB üyelik sürecindeki Türkiye’nin son altı ilerleme raporunda yer almıştır.

İşgücü Piyasasında dışlanmış olan ve en dezavantajlı hale gelmiş olan Romanların ihtiyaçları farklılık arz etmektedir. Bu ihtiyaçları karşılamaya yönelik hizmet sağlayıcı Kurum ve Kuruluşlar da farklı özelliklere sahiptir. Bu nedenle işgücü piyasasındaki aktif ve inaktif Roman Vatandaşlarımızın İşgücü piyasasına girişlerini kolaylaştırmak ve bu konuda strateji geliştirmek amacıyla Kamu İstihdam Kurumu olan Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Projeler şube müdürlüğü tarafından 2011 yılında “Roman Vatandaşlarımızın İşgücü Piyasasına Entegrasyonları” başlıklı bir TAIEX projesi hazırlanmıştır.

Sözkonusu proje kapsamında 15-16 Eylül 2011 tarihinde uluslararası bir seminer düzenlenmiştir. Seminere, ilgili kamu kurumlarından, üniversitelerden, özellikle Roman sivil toplum örgütlerinden, ilgili uluslararası kuruluşlardan, Avrupa Komisyonu ve AB üyesi ülkelerden 200’ün üzerinde üst düzey ve uzman personel katılım sağlanmıştır.

Seminerin en önemli çıktısı olan seminer raporu ilgili tüm taraflarla paylaşılmıştır. Seminer raporunun “Görüş ve Öneriler” bölümünde gerek Türkiye İş Kurumundan gerekse diğer Kurum ve Kuruluşlardan beklentiler sunulmaktadır. Yürütülecek çalışmalar ve gerçekleştirilecek düzenlemelerin sonuçlandırılmasının ardından, Kurumumuz Roman vatandaşların istihdamının önündeki engellerin kaldırılabilmesi için yol haritasını kamuoyu ile paylaşacaktır.

Seçil KABAR

Proje İrtibat Kişisi

Projeler Şube Müdürlüğü/Şef

secil.kabar@iskur.gov.tr

Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü

Atatürk Bulvarı No:133

Bakanlıklar – Kızılay / ANKARA

www.iskur.gov.tr

ANKARA

Bu Rapor 04.11.2011 tarihinde Dış İlişkiler ve Projeler Dairesi Başkanlığı Şube Müdürü Elif ŞAHİN başkanlığında, Müdürlük personeli Seçil KABAR, Kıvılcım Sanem SARA, Nihal GÜNEYLİ ve İstihdam Uzman Yardımcıları Burçak OVALI, Bilge ÇAKIR ve Uğur TUNÇ tarafından hazırlanmıştır.

Rapor daha sonra tekrar gözden geçirilmiştir.